

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๖๕ ตอนที่ ๖๔๑ – ๖๕๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๖๔๑

ส. ไม่ต้องหวังที่จะได้บรรลุผลนิพพานพร้อมฌานสมาบัติ นั้นเป็นผลเล็ก แต่ขั้นที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนี้ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจเพิ่มขึ้นบ้างหรือยัง เพราะนี่คือหนทาง ถ้าปัญญาไม่เพิ่มขึ้น ไม่เกิด ไม่มีทางที่จะได้บรรลุผลนิพพาน หรือบรรลุผลนิพพานพร้อมฌานสมาบัติเลย

เพราะฉะนั้น ไม่ควรที่จะกังวลถึงการที่จะได้บรรลุผลนิพพานพร้อมฌานสมาบัติหรือไม่ แต่ควรที่จะรู้ความสามารถของการสะสมของท่านเองว่า ท่านจะบรรลุปฐมฌานในชาตินี้ไหม ถ้าได้ บรรลุได้ ในขณะที่เจริญสมถภาวนาที่จะบรรลุปฐมฌานนั้น ก็ไม่ได้สะสมปัญญาที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม เพราะว่าไม่ได้สังเกต สำเนียงศึกษา รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น ต้องเริ่มศึกษา สังเกต สำเนียง ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏแต่ละขณะไป เพื่อละคลายความหวังหรือความปรารถนาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการบรรลุฌานสมาบัติ หรือว่าบรรลุผลนิพพานพร้อมด้วยฌานสมาบัติ เพราะว่ามันเป็นเรื่องของผลซึ่งจะต้องมาจากเหตุ ข้อสำคัญที่สุด คือ ธรรมใด ๆ ก็ไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท นอกจากปัญญาที่ได้อบรมและเพิ่มความรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ โดยละเอียดขึ้น

เรื่องที่จะต้องรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ มีมากทีเดียว ตราบใดที่ไม่ได้เห็นขณะใดก็ยังเป็นคนนั้นคนนี้เป็นสัตว์บุคคลต่าง ๆ ก็แสดงว่ายังไกลมาก ขณะใดที่ได้ยิน ก็ยังเป็นเรื่องต่าง ๆ คนนั้นคนนี้มากมาย เป็นเรื่องของคนนั้นที่กำลังพูดถึงคนนี้ ขณะที่กำลังได้กลิ่น กำลังลิ้มรส กำลังรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส กำลังคิดนึก ก็ยังเต็มไปด้วยสัตว์บุคคลมากมาย นั้นก็ยังไกลมากนัก

ซึ่งปัญญาจะต้องรู้ว่า สภาพธรรมทั้งหลายที่จะปราศจากความเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนได้จริง ๆ นั้น จะต้องเป็นปัญญาที่สามารถรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรม

ในความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคน มีคนโน้นบ้าง คนนี้บ้าง มากมายเหลือเกิน มิตรสหายเพื่อนฝูง วงศาคณาญาติ แต่สภาพธรรมตามความเป็นจริงที่ปัญญาจะต้องรู้ คือ หามีไม่สักคนเดียว คนอื่นก็ไม่มี แม้แต่ตัวท่านเองก็ไม่มี เพราะว่าเป็นเพียงสภาพธรรมของจิตที่คิดเท่านั้นเอง

ทุกขณะนี้ดูเหมือนว่า เต็มไปด้วยเพื่อนฝูงมิตรสหายมากมาย แต่ให้ทราบว่าแต่ละขณะที่มีความคิดว่า เป็นคน เป็นสัตว์มากมายนั้น ตามความเป็นจริงแล้วก็เป็นเพียงจิตที่คิด เกิดขึ้นและกดับไปเท่านั้นเอง รู้จริง ๆ อย่างนี้ไหม

ถ้ายัง ก็ยังอีกไกลนักกว่าที่จะได้ประจักษ์แจ้งความไม่เที่ยง ความเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรม เพราะยังมีความเห็นว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคลต่าง ๆ เป็นมิตรสหาย เป็นเพื่อนฝูง เป็นวงศาคณาญาติอยู่

แม้ในขณะที่กำลังฟังเดี๋ยวนี้ แท้ที่จริงเป็นการคิดถึงคำหรือความหมาย เป็นสภาพจิตของท่านเองเดี๋ยวนี้ ของแต่ละคนที่กำลังคิด คิดว่าได้ยินอย่างนี้ แต่ความจริงถ้าจิตไม่คิด ความหมายหรือความเข้าใจในเรื่องนั้นก็ไม่มี เพราะฉะนั้น เป็นจิตของแต่ละคนซึ่งเกิดขึ้นคิดต่อจากที่ได้ยิน คิดตามที่ได้ยิน ตามที่เห็น หรือต่อจากที่เห็น ต่อจากที่ได้ยิน ต่อจากทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายอยู่ตลอดเวลา ซึ่งตราบไต่ที่ยังแยกสภาพธรรมที่ได้ยินออกจากสภาพธรรมที่คิดถึงคำแต่ละคำไม่ได้ ยังแยกไม่ออก ยังแยกไม่ได้ การที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมก็ไกลมาก เพราะฉะนั้น ไม่ต้องคิดถึง การที่จะบรรลุมรรคผลพร้อมทั้งฌานสมาบัติเลย เป็นเรื่องที่ห่างไกลมาก

แต่ถ้าเป็นผู้ที่ได้อบรมเจริญปัญญาจริง ๆ และมีเหตุปัจจัยพร้อมที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม พร้อมทั้งเคยสะสมการบรรลุผลของสมถภาวนาในอดีตชาติมามาก จนกระทั่งมีกำลังแล้ว บุคคลนั้นจะบรรลุมรรคผลนิพพานพร้อมฌานสมาบัติในขณะที่

บรรลु ชื่อว่า มรรคสิทธิธัมมาน โดยที่ไม่ต้องหวัง โดยที่ไม่ต้องห่วง โดยที่ไม่ต้องกังวลเลย เพราะว่ามีปัจจัยที่จะเกิดขึ้น ที่จะทำให้เป็นผลทั้ง ๒ ประการ ผลนั้นก็เกิดขึ้น

ถ. ดิฉันอ่านพบ บางครั้งมีคำว่า นิพพานัน ปรมฺ สุกฺขญฺ แต่บางครั้งมีคำว่า นิพพานัน ปรมฺ สุขํ ๒ อย่างนี้ต่างกันอยู่

ส. สุขในที่นี้ ต้องหมายความว่าถึงสงบจากการเกิด คือ ไม่เกิดอีกเลย ทุกข์ที่เป็นอริยสัจ คือ เกิดดับ เพราะฉะนั้น สุขก็ต้องเป็นการไม่เกิดขึ้นและไม่ดับไป

ถ. ทำอย่างไรถึงจะรู้ความสุขของพระนิพพาน พระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง อย่างนี้ยังมีความยินดีต้องการอยู่ ยังมีความยินดีพอใจอยู่

ส. ต้องการความดับไม่เกิด หรือต้องการความสุข

ถ. ยังไม่ทราบเหมือนกัน เพราะยังไม่เคยพบพระนิพพาน

ส. ยังไม่ถึง จนกว่าจะเข้าใจในเหตุผลเสียก่อนว่า ที่กำลังต้องการในขณะนี้ ต้องการอะไร ต้องการความรู้สึกเป็นสุข หรือว่าต้องการสภาพธรรมที่ไม่มีการเกิดขึ้นอีกเลยของจิต เจตสิก รูปใด ๆ ทั้งสิ้น

ถ. รู้สึกว่ากลัว ทั้ง ๆ ที่ก็อยากได้ความสุข โภภะมุขจิตของคนนี้ได้ถึงขนาดนี้ อยากได้ความสุข แต่ก็กลัว เพราะพระนิพพานสูญ ไม่มีอะไรปรากฏขึ้นเลย

ส. ผู้ที่จะเจริญปัญญา ต้องเป็นผู้ที่อาจหาญว่าเรัจจริง ๆ และสิ่งที่ท่านกลัว คงจะมีมาก ก่อนที่จะได้รู้ลักษณะของสภาพธรรม กลัวอย่างอื่น กลัวทุกข์ กลัวประสบกับสิ่งที่ไม่น่าพอใจ กลัวการพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจต่าง ๆ นี่เป็นภัยอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ที่ยังมีความยึดมั่นในนามธรรมและรูปธรรม ย่อมกลัวการพลัดพราก หรือการประสบกับธรรมที่ไม่เป็นที่น่าพอใจ แต่ถ้าได้รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงโดยลักษณะที่ว่า ไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคลเลย กลัวไหม

หายไปหมดเลย ไม่มีอะไรเหลือ นอกจากลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะ และทีละลักษณะเท่านั้น ไม่มีตัวตนที่กำลังรู้ในสภาพของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏด้วย ไม่มีคนอื่นเลย ไม่มีใครทั้งนั้น เพราะว่าในขณะนั้นมีแต่ลักษณะของสภาพธรรมกำลังปรากฏให้รู้ และสภาพรู้ ภาตู้ที่กำลังรู้ในลักษณะของ

สภาพธรรมที่เป็นอารมณ์ที่ปรากฏในขณะนั้น ก็ไม่เป็นตัวตน ไม่เป็นสัตว์ ไม่เป็นบุคคลเลย เป็นแต่เพียงธาตุรู้ สภาพธรรมที่รู้เท่านั้นในขณะนั้น กลัวไหม

ถ. ดิฉันเคยได้ยินคนพูดว่า ไม่อยากไปนิพพานเพราะไม่มีอะไร นิพพานไม่สนุกเหมือนสวรรค์ แสดงให้เห็นว่า ความยินดีพอใจทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจของคนยังมีมาก ไม่สามารถจะดึงเอากิเลสออกจากจิตใจ ไม่มองเห็นความทุกข์ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ ก็เลยกลัวพระนิพพาน เพราะคำว่า สุขุณฺณ กลัวกันจริง ๆ แต่ก็อยากได้ หากว่า พระนิพพาน ประมํง สุขัง ชอบคำนี้

ส. ชอบสุข แต่ไม่ชอบสุขุณ

ถ. ใช่ ชอบสุข แต่ไม่ชอบสุขุณ แสดงว่ายังติดหลงอยู่ในกามคุณ

ส. ถ้ากลัวนิพพาน ก็ไม่จำเป็นต้องกลัวเลย เพราะว่าแสนไกล

ถ. สุขอื่นเสมอด้วยนิพพานไม่มี คำนี้ก็เคยได้ยิน เป็นความจริงใช่ไหม

ส. คำถามนี้ทำให้คิดถึงท่านผู้ฟังอีกท่านหนึ่ง ที่ขอเกิดร่วมกับคนที่ปฏิบัติธรรมร่วมกัน ก็ยังคงเป็นสภาพของจิตใจของแต่ละคน ซึ่งถ้าเจริญสติจะได้ทราบตามความเป็นจริงว่า ยังมีความผูกพัน ยังมีความปรารถนา ยังมีความต้องการอยู่ แม้แต่จะเกิดร่วมกับผู้ที่ปฏิบัติธรรมร่วมกัน ฟังดูเหมือนจะดี คือ หมู่คณะที่ปฏิบัติธรรมร่วมกัน ก็ปรารถนาที่จะเกิดร่วมกันต่อไปอีก

แต่ถ้าคนที่ปฏิบัติธรรมร่วมกันนั้นยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์ ก็เกิดในอบายภูมิได้ เวลาที่ผลของอกุศลกรรมให้ผล เพราะฉะนั้น ถ้าบังเอิญผู้ที่ปฏิบัติธรรมร่วมกันไปเกิดเป็นนก หนู ปู ปลา และมีการอธิษฐานขอให้เกิดร่วมกันกับผู้ที่ปฏิบัติธรรมด้วยกัน จะเป็นอย่างไร ยังคงมีความผูกพันกับนก หนู ปู ปลา ว่าได้ปฏิบัติธรรมร่วมกันหรือเปล่า ถ้ามีการจุติและปฏิสนธิเป็นบุคคลใหม่ตามบุญตามกรรมที่ได้กระทำมา ไม่ควรที่จะไปผูกพันว่า คนนี้เคยเป็นอย่างนั้นมาก่อน หรืออะไรอย่างนี้ เพราะไม่ทำให้รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า แท้ที่จริงแล้วขณะที่คิดอย่างนั้นเป็นสภาพของจิตอย่างไร

แม้แต่ม้ากัณฐกะ ท่านสะสมอบรมเจริญสติปัญญามานานก่อนที่จะได้บรรลุมรรคผล แต่ว่าก่อนที่จะได้บรรลุมรรคผลเกิดเป็นม้ากัณฐกะก่อน ซึ่งผู้ที่เคยปรารถนาที่

จะทำบุญร่วมกันกับผู้ที่เคยปฏิบัติธรรมมาด้วยกันจะเป็นอย่างไร ในเมื่อชาตินั้นเป็น ม้ากัณฐกะเสียแล้ว และหลังจากจุติจากชาตินั้นจึงได้บังเกิดในสวรรค์ ได้บรรลุมรรค ผลเมื่อได้มาเฝ้าฟังธรรมจากพระผู้มีพระภาค

เพราะฉะนั้น เรื่องของการติด ถ้าพิจารณาจริง ๆ แล้วจะเห็นได้ว่า มากมาย เหลือเกิน และอันตราย คือ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งที่มีอยู่แล้วก็มากมายเกินที่จะรู้ได้ว่า แคไหน และก็ปจจัยให้หลงลืมสติอยู่เรื่อย ๆ ทำให้ไม่ระลึกถึงลักษณะของสภาพ ธรรมที่กำลังปรากฏ ทำให้มีความปรารถนา ความต้องการต่าง ๆ กันไป นี่คือ สภาพ ของอกุศลที่ได้สะสมมามากและอันตราย คือ เพิ่มขึ้นอีกเรื่อย ๆ ถ้าไม่อบรมปัญญาที่ จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง

เรื่องของการอบรมเจริญปัญญาเป็นเรื่องที่จะต้องอาจหาญว่าจริง ต้องเป็น บุคคลที่กล้าที่จะรู้สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง

ท่านผู้หนึ่งเจริญสติปัฏฐาน และท่านก็บอกว่า ยิ่งเจริญสติปัฏฐานก็ยิ่งเห็น กิเลสของตัวเองมากเหลือเกิน หนักหรือผิด ไม่ผิดเลย ถ้าไม่เจริญสติปัฏฐาน ก็คิดว่า ดีแล้ว ใจบุญใจกุศล ทำบุญทำกุศลมากมาย เป็นคนที่โอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แต่เวลาที่สติระลึกถึงสภาพธรรมตรงตามความเป็นจริง บางท่านบอกว่า ท่านเป็นบุคคล ประเภทโทสจริต เห็นแต่ความโกรธ ความไม่แช่มชื่น ความไม่พอใจในอารมณ์ต่าง ๆ ต่อมาภายหลังท่านก็บอกว่า ท่านเป็นราคะจริต เต็มไปด้วยความพอใจ มีแต่ความ ต้องการพอใจ ไม่ว่าจะพูด จะทำ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ต่อไปอีกท่านก็บอกว่า ท่านเป็นโมหจริต เพราะว่าไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลัง ปรากฏตามปกติ

โดยมากทุกท่านไม่ชอบโทสะ เห็นโทษ เห็นภัย เห็นอันตรายของโทสะ จิตใจ ในขณะนั้นไม่แช่มชื่น เกรี้ยวด้วยความไม่พอใจ เพราะฉะนั้น ทุกคนไม่ปรารถนาที่จะ มีโทสะเลย แต่ลืมโทษภัยของโลภะว่า มีมากและเป็นปกติ และเวลาที่โลภะเกิดไม่เห็น เดือดร้อนไข้ไหม เพราะไม่เห็น จึงยังคงพอใจและเพิ่มกำลังของโลภะให้มากขึ้น มี ความยินดีพอใจอยู่ ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

แต่ไม่ว่าใครเห็นโทษบ้าง ร้ายยิ่งกว่าใคร และละเอียดมาก เพราะว่าตราบใดที่ปัญญาไม่เกิดขึ้นรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ตรานั้นไม่สามารถที่จะละอกุศลธรรมใด ๆ ได้เลย แม้แต่มีจกาทิฏฐิ ความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมเป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นตัวตน

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่มุ่งที่จะละโลภะหรือโทสะ ในการที่จะดับกิเลส ต้องอบรมสภาพธรรมที่ตรงกันข้ามกับอวิชชา อวิชชาเป็นสภาพธรรมที่ไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แต่อะไรจะละอกุศลได้ ตราบใดที่ยังเต็มไปด้วยความไม่รู้ในสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ทุก ๆ ขณะ

บางท่านบอกว่า ท่านไม่คิด สบายดี ไม่เป็นโลภะ ไม่เป็นโทสะ เฉย ๆ แต่เป็นไปไม่ได้เลยที่จิตจะปราศจากการตรึก หรือการนึก หรือการคิด เพียงแต่ท่านไม่ทราบเท่านั้นเองว่า ท่านคิดอะไร

นั่งเฉย ๆ ลองถามว่า คิดอะไร ตอบถูกไหมว่า กำลังคิดอะไร คิดก็รู้ว่าคิด แต่ถามว่าคิดอะไร ตอบไม่ถูกใช่ไหม แต่ที่จะบอกว่าไม่คิด นี่เป็นไปไม่ได้ ท่านบอกว่าคิดมากหลายเรื่อง คิดเรื่อย เมื่อมีปัจจัยที่จะให้ความคิดนึกเกิดขึ้น ความคิดนึกก็เกิดขึ้น แต่เมื่อปัญญาไม่เกิดขึ้นรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ก็ยังคงเป็นความไม่รู้ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เพราะฉะนั้น อย่าพอใจเพียงแค่นั้นเฉย ๆ เห็นอะไรก็ไม่คิด เพราะว่ามันไม่ใช่ปัญญาซึ่งศึกษา สังเกต สำเนียงรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ จนกระทั่งสามารถที่จะรู้ชัดในสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ถ้าเป็นสิ่งที่ปรากฏทางตา ก็เป็นเพียงสิ่งที่สามารถจะปรากฏทางตาเท่านั้น กับเป็นสภาพธรรมที่กำลังรู้ในสิ่งที่ปรากฏทางตา ไม่ใช่รูปร่างสัญญาณอะไรเลย เป็นธาตุรู้ อากาโรรู้สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาเท่านั้น

ในขณะที่กำลังเป็นอย่างนั้น เป็นขันธ์ เป็นธาตุ เป็นอายตนะ เป็นสภาพธรรมที่กำลังรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา เดียวนี้ความจริงเป็นอย่างนั้น แต่เมื่อไม่ระลึกละเลย ไม่ศึกษาเลย ไม่สังเกตสำเนียงเลย ก็ไม่สามารถจะรู้ได้ว่า ธาตุรู้สิ่งที่กำลังปรากฏ

ทางตาไม่ใช่ธาตุรู้เสียง หรือไม่ใช่ธาตุรู้กลิ่น ไม่ใช่ธาตุรู้รส ไม่ใช่ธาตุรู้โผฏฐัพพะ ไม่ใช่ธาตุรู้คำหรือคิดเรื่องราวต่าง ๆ แต่ถ้ามีการระลึกได้ สังเกต สำเหนียก ศึกษา ก็จะมีขึ้นขึ้นในลักษณะของธาตุรู้ซึ่งกำลังเห็น กำลังรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา และขณะที่กำลังศึกษา สังเกต สำเหนียก ก็จะมีรู้ว่า ในขณะที่นั้นไม่ใช่เพียงเห็นเฉย ๆ แล้วไม่รู้

บางท่านอาจจะพอใจว่า เห็นผ่านไปแล้วไม่รู้ ดีที่ไม่ต้องคิด ไม่ต้องมีความยินดียินร้ายในสิ่งที่ปรากฏ เพราะว่าผ่านไปแล้ว และไม่ทันได้คิด แต่ความจริงไม่ใช่อย่างนั้น อย่าพอใจในความไม่รู้

ลักษณะของธาตุที่เป็นปัญญา ตรงกันข้ามกับสภาพธรรมที่เป็นอวิชชา อวิชชาไม่รู้ กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ก็ไม่รู้ แต่ลักษณะของปัญญานั้นตรงกันข้าม กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ถ้าได้อบรมก็สามารถที่จะรู้ทันที่ว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ และธาตุรู้ก็ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพที่รู้สิ่งที่ปรากฏทางตา และถ้ามีการรู้ถึงสิ่งที่ปรากฏเป็นอะไร ก็จะมีว่า นั่นเป็นการตรึกนึกถึงรูปร่างลักษณะของสิ่งที่ปรากฏแล้ว เป็นสภาพธรรมที่มีจริง ซึ่งไม่ใช่เพียงการเห็นหรือธาตุรู้สี่ แต่เป็นการตรึกนึกถึง

ถ้ามีความยินดีหรือยินร้ายในสิ่งที่ปรากฏ ปัญญาก็รู้ในลักษณะที่ยินดีว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ถ้ามีความไม่แค้นชัง ปัญญาก็รู้ในลักษณะสภาพที่ไม่แค้นชังนั้นว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ขณะที่กำลังฟัง ปัญญาก็รู้ชัดในธาตุรู้เสียง ปัญญารู้ชัดในธาตุที่คิด กำลังคิดตาม

เพราะฉะนั้น เป็นโลกภายในของจิตและเจตสิกของผู้ที่กำลังอบรมเจริญสติปัฏฐานที่จะรู้ชัดว่า ไม่มีบุคคล ตัวตน สัตว์ วัตถุใด ๆ นอกจากเป็นสภาพที่คิด และแยกลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจออกได้ตามความเป็นจริง ถ้าปัญญาไม่รู้อย่างนี้ จะรู้อะไร จะให้ปัญญาทำอะไรที่จะว่าเป็นปัญญาได้ ถ้ารู้อื่น นั่นไม่ใช่ปัญญาแน่นอน

๖๔๒

เพราะฉะนั้น สภาพหรืออรรถความหมายของปรมัตถธรรมที่เป็นปัญญา คือ การรู้ถูกต้องตามความเป็นจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ วันนี้อย่างนี้ ก็ไม่เป็นไร วันหนึ่งจะเป็นได้ ถ้าระลึก ศึกษา สังเกต เนื่อง ๆ บ่อย ๆ จนกว่าจะเป็น ความรู้ชัดขึ้น ละเอียดขึ้น และเป็นปกติในชีวิตประจำวันด้วย ข้อสำคัญ คือ เป็นปกติ ตามธรรมชาติ ตามธรรมดา ไม่มีการหวั่นไหว ปัญญาเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป สังเกต ศึกษา โดยระลึกรู้ในขณะนั้นแล้วก็หมดไป และก็มี การระลึกอีก ศึกษาอีก สังเกตอีก รู้เรื่อย ๆ โดยที่ไม่หวั่นไหวเลย

นี่เป็นการอาจหาญว่าจริง ที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง และไม่กลัวนิพพานด้วย ยังไม่ถึง จะอยาก ได้ก็ไม่มีประโยชน์ ไม่ต้องทั้งยินดีและยินร้ายในนิพพานซึ่งยังไม่ปรากฏ แต่ว่าเพิ่มความรู้อขึ้นในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ถ. เป็นปัญหาของเพื่อนผู้ปฏิบัติด้วยกันบางคน คือ เขาพูดถึงเรื่องรูปลม เขาบอกว่า ขณะที่กระทบจมูก ก็รู้สึกว่าเป็นรูปลม มีความรู้สึกระลึกว่าเป็นรูปลม รูปไหว แต่ขณะที่เหยียดมือออกไป หรือก้าวขาออกไป คำว่าไหวนี้ รู้สึกว่ามองไม่เห็น ดิฉันก็บอกว่า ในพระไตรปิฎกก็มี อาจารย์ก็เคยพูดถึงสภาพไหว รูปของลมก็มีไหวตั้ง ขณะที่ก้าวไป เรามีความรู้สึกว่าตึงไหม ตึงนั่นคือรูปของลม เขาบอกว่า มองไม่เห็น จ

สุ. ไม่เห็นก็ไม่เห็น ไม่ต้องเห็น ถ้าไม่เห็น ถ้าไม่ปรากฏ เพราะว่าการ อบรมเจริญสติปัญญาฐานเป็นการระลึกรู้สภาพธรรมที่ปรากฏ เพราะฉะนั้น ขณะที่ก้าว เดิน ถ้าลักษณะสภาพไหวไม่ปรากฏให้รู้ แต่พยายามจะรู้ธาตุลมหรือสภาพไหว ก็หมายความว่าไม่รู้สิ่งที่ปรากฏ มัวแต่ไปพยายามหาสิ่งที่ไม่ปรากฏมารู้ เพราะฉะนั้น ในขณะนั้น พลาดโอกาสที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมอื่นที่ปรากฏ

ไม่ใช่ให้ทุกท่านพยายามไปรู้รูปไปไหว หรือธาตุลุ่ม ถ้าไม่ปรากฏ ไม่ต้องสนใจเลย แต่เมื่อปรากฏแล้ว ก็ควรระลึกรู้เพื่อจะรู้ว่า เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งต่างกับอ่อน ต่างกับแข็ง ต่างกับเย็น ต่างกับร้อน

อาการของรูปที่ปรากฏซึ่งต่างจากอ่อนแข็งเย็นร้อนที่จะปรากฏได้ คือ ลักษณะของธาตุลุ่ม ซึ่งจะปรากฏในอาการไหวก็ได้ หรือในอาการเครื่องตั้งก็ได้ แต่ไม่ใช่ว่าจะต้องไปรู้ในขณะที่กำลังเดิน หรือว่าขณะที่กำลังเคลื่อนไหว แล้วแต่ว่าจะอะไรจะปรากฏ

ถ. ดิฉันก็พูดอย่างนี้ ดิฉันบอกว่า เวลาเรายกแขนขึ้น ก็รู้สึกตึงเป็นบางครั้ง บางคราว สภาพตรงนั้น คือ สภาพของธาตุลุ่ม

ส. เพราะว่าสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ และสติระลึกรู้ได้ จึงศึกษา สังเกตรู้ในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล การที่จะศึกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏนี้ จะเห็นได้ว่ายากแล้ว แต่ยิ่งพยายามจะไปรู้สิ่งที่ไม่ปรากฏ ก็ยิ่งจะยิ่งยากขึ้น ถูกไหม ในเมื่อสิ่งที่กำลังปรากฏมีอยู่ตามปกติ ถ้าสติเริ่มระลึกรู้ และศึกษาก็จะทำให้เข้าใจในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้ แต่ถ้าสงสัยและอยากไปรู้ในสภาพธรรมที่ไม่ปรากฏ นั้นจะยิ่งยากกว่า

ถ. ขณะที่มีความสงสัยและไปพยายาม ปัจจุบันธรรม ก็คือ ความพยายามนั้นนั่นเอง ใช่ไหม

ส. ใช่ ข้อสำคัญ คือ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ถ้าความพยายามปรากฏ และสติระลึกรู้ทันที่ แทนที่จะไปพยายามรู้รูปไปไหว ก็จรรู้ลักษณะของความพยายามว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ก็เป็นสภาพธรรมทั้งหมด ตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งเดี๋ยวนี้ ขณะนี้ และต่อไปอีก ก็เป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละอย่างที่เป็นของจริงซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน และการระลึกรู้ที่รู้ ก็ต้องรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้เอง

ถ. รูปเกิดจากกรรม จิต อุตฺต อาหาร เป็นสภาพธรรมที่เราเจริญสติปัฏฐาน ก็ควรจะได้ ใช่ไหม

ส. ก่อนที่จะรู้ว่า รูปเกิดจากสมุฏฐานอะไร ต้องรู้ลักษณะของรูปตามความเป็นจริง ไม่ปะปนกับทวารอื่น เช่น กำลังเห็นขณะนี้ รูปตามความเป็นจริงไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่วัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใดเลย เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น นี่คือนิยามลักษณะจริง ๆ ของรูปที่สามารถปรากฏทางตาได้ ซึ่งจะต้องศึกษาอยู่เรื่อยไม่มีวันจบสิ้น เพราะว่ามี การเห็นอยู่เรื่อย และขณะที่หลงลืมสติ ก็จะต้องเห็นเป็นสิ่งที่หนึ่งสิ่งใดทันที แต่ขณะที่มีสติก็ศึกษา คือ เริ่มที่จะรู้ว่าเป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น เอาสัตว์ออกไป เอาบุคคลต่าง ๆ ออกไป เอาวัตถุสิ่งต่าง ๆ ออกไป เหลือแต่สภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ในขั้นต้น ศึกษาเพื่อที่จะรู้ลักษณะของรูปธรรมว่าไม่ใช่นามธรรม และรู้ลักษณะของนามธรรมซึ่งไม่ใช่รูปธรรม เพื่อถ่วงถอนความเป็นตัวตนที่เคยรวมสภาพธรรมที่ปรากฏแต่ละทาง

ถ. เป็นการวิจัยธรรมที่ได้ผ่านไปแล้วก็มี ขณะนั้นก็จะระลึกได้ว่า นี่คือนามสภาพธรรมอีกชนิดหนึ่ง

ส. เพราะฉะนั้น ก็มีปัญญาขั้นคิด ขั้นพิจารณา ซึ่งขณะนั้นก็มีสติที่เกิดขึ้นพร้อมกับจิตที่คิดพิจารณาธรรม แต่ไม่ใช่สติที่ระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น การเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน จะทำให้เข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ และรู้ด้วยว่า เป็นสติกับปัญญาต่างขั้น สติปัญญาขั้นคิดเรื่องธรรมเป็นขั้นหนึ่ง พอหยุดคิดเรื่องธรรม ก็จะมีสติขั้นระลึก ศึกษา รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏตามที่คิดเมื่อครู่นี้ทันทีก็ได้

ถ. รูปบางรูปเกิดจากกรรม หรือจากจิต ดิฉันยังไม่เข้าใจ

ส. ผู้ที่ได้ประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง เวลาที่รูปธรรมปรากฏโดยสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล และก็มีนามธรรมที่กำลังรู้รู้นั้นปรากฏลักษณะของนามธรรม คือ ไม่เป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน ไม่ต่อเนื่อง ไวกับรูป ไม่ว่าจะเป็นทางตา หรือทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายก็ตาม ในขณะนั้นลักษณะของนามธรรมปรากฏโดยสภาพเป็นเพียงธาตุรู้ อากาเรฐู้ เป็นสภาพ

รู้ในรูปที่กำลังปรากฏเท่านั้น ผู้นั้นจะต้องรู้ลักษณะที่ต่างกันของนามธรรมและรูปธรรมก่อน และไม่มี ความสงสัยในลักษณะของรูปที่ปรากฏ ในลักษณะของนามที่กำลังรู้

เพราะฉะนั้น ถ้าจะมีการเคลื่อนไหว สติรู้ในรูปที่ปรากฏที่ไหวพร้อมทั้งจิตในขณะนั้น ถ้าเป็นจิตคิดนึกถึงเรื่องที่สนุกสนาน ก็เกิดโสมนัส สติในขณะนั้นระลึกสภาพของโสมนัสซึ่งเป็นลักษณะที่ดีใจที่พอใจในขณะนั้น รูปย่อมมีไหม ไม่ต้องใช้บัญญัติคำว่าย่อมเลย แต่ว่ามี การไหวของรูปในส่วนที่ย่อมปรากฏ และสติในขณะนั้นรู้ในลักษณะของสภาพดีใจซึ่งเป็นโสมนัส รู้ในลักษณะอาการของรูปซึ่งไหวไป เพราะฉะนั้น ในขณะนั้น เป็นการรู้รูปซึ่งเกิดเพราะจิตประภทนั้น

ในขณะนั้น ไม่ใช่การนึกว่า รูปมีกี่อย่าง รูปไหนเกิดเพราะกรรม รูปไหนเกิดเพราะจิต รูปไหนเกิดเพราะอตุ รูปไหนเกิดเพราะอาหาร แต่ว่าสติกำลังระลึก ปัญญา กำลังรู้ชัดในลักษณะของรูปและนามที่กำลังปรากฏ จึงทำให้รู้ถึงปัจจัยของรูปซึ่งเกิดขึ้น การไหว ซึ่งเมื่อครุ่นไม่ได้เกิดขึ้น แต่เมื่อจิตโสมนัสเกิดขึ้น การไหวที่เป็นอาการของรูปที่ย่อมจึงเกิดขึ้นในขณะนั้น เห็นการเกิดขึ้นของอาการไหว และก็รู้สภาพของจิตซึ่งเป็นสภาพของความยินดีโสมนัสในขณะนั้น เพราะฉะนั้น จึงเป็นการรู้ว่า รูปนั้นเกิดขึ้นเพราะจิตนั้น

ถ. ขณะทีหนาว ตัวเราสั้น เป็นสภาพธรรม ระลึกได้โดยสภาพไม่ใช่ตัวตน

ส. เป็นการตรึกนึกถึง เวลาที่สภาพนั้นปรากฏและก็นึกว่า รูปนี้เกิดเพราะอตุ เพราะความหนาว

ถ้าเป็นปัญญาที่รู้ในความเป็นปัจจัย ต้องประจักษ์ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมพร้อมสติและปัญญา ซึ่งปราศจากความเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลทั้งสิ้น ในขณะนั้น โดยความเป็นจริงแล้ว ต้องเป็นวิปัสสนาญาณที่เป็นปัจจัยบริคคหญาณ เพราะว่าเมื่อประจักษ์ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมในขณะนั้น ก็รู้สภาพของนามธรรม รู้การเกิดขึ้นของรูปธรรมที่เกิดขึ้นเพราะนามธรรมในขณะนั้น เป็นอย่างนั้น ๆ

ถ. รูปที่เกิดจากอาหาร ขอให้อาจารย์กรุณายกตัวอย่าง

ส. ธรรมดาจะไม่มีารู้ละเอียดแตกย่อยถึงขนาดนั้นว่า ขณะนี้ที่กายมีรูปที่เกิดเพราะกรรม มีรูปที่เกิดเพราะจิต มีรูปที่เกิดเพราะอตุ มีรูปที่เกิดเพราะอาหาร ตรงไหนส่วนไหน รูปที่เกิดจากกรรมก็มีอยู่ทั่วกาย รูปที่เกิดจากจิตก็ไม่ได้แตกขาดย่อยออกไปจากกันเป็นคนละรูปต่างหากแสนไกล แต่ว่ารวมกันอยู่ในที่นั้น เพราะฉะนั้นเป็นการยากที่ปัญญาจะรู้ทั่วถึงว่า กลุ่มรูปนี้เกิดขึ้นเพราะกรรม และในทีเดียวกันที่ปรากฏในลักษณะของรูปนั้น ก็มีกลุ่มของรูปซึ่งเกิดเพราะจิต มีกลุ่มของรูปซึ่งเกิดเพราะอตุ มีกลุ่มของรูปซึ่งเกิดเพราะอาหาร เพียงแต่ว่ารูปใดปรากฏสภาพที่เกิดเพราะจิตขณะนั้น ก็ปรากฏให้รู้ว่าเป็นรูปที่เกิดเพราะจิต ส่วนรูปอื่นที่ปรากฏ ถ้าเป็นรูปภายนอกที่กระทบ ก็สามารถที่จะรู้ได้ว่าเป็นรูปที่เกิดเพราะอตุ แต่ในขณะนั้นไม่มีความจำเป็นที่จะต้องตรึก หรือพิจารณาด้วยความคิดไตร่ตรองว่าเป็นรูปที่เกิดเพราะอะไร แต่เห็นการเกิดขึ้นของรูปได้

ถ. ขณะที่เจริญสติ บางครั้งก็เป็นการเจริญสติโดยระลึกรู้ตามความเป็นจริง บางครั้งก็เป็นจิตที่ระลึกถึงปัจจัยหรือเหตุปัจจัย หรือถ้อยคำที่ได้อ่านมาจากหนังสือบ้าง ฟังจากอาจารย์บ้าง ซึ่งบางครั้งก็อดจะเอาไปวิจารณ์ไม่ได้ว่า สิ่งนี้เป็นสิ่งนั้น สิ่งนั้นเป็นสิ่งนั้น

ส. เป็นธรรมดา แต่ต้องมีปัญญาเกิดขึ้นรู้ว่า ขณะนั้นไม่ใช่สติที่ระลึกรู้สภาพธรรมที่ปรากฏ การรู้อย่างนี้ จะเป็นปัจจัยให้ระลึกและศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏแทนที่จะตรึกหรือนึกคิดต่อไป เพราะทราบว่าจะนึกคิดต่อไปก็เป็นปัญญาขั้นตรึก หรือขั้นนึกคิดเท่านั้น

แต่ว่าขั้นที่สติเกิด ระลึก สังเกต ลำเนียง รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ โดยสภาพที่ศึกษาว่าเป็นนามธรรมจริง ๆ คือ เป็นสภาพรู้จริง ๆ หรือเป็นสภาพของรูปธรรมซึ่งไม่ใช่สภาพรู้จริง ๆ ขณะนี้จะมีน้อยกว่าขั้นที่คิดนึก ตรึกพิจารณา ขั้นศึกษาตามที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งสองอย่างนี้ควรจะทราบว่าต่างกัน

เพราะฉะนั้น ไม่ว่าสติขั้นไหนจะเกิดขึ้น ก็ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ถ้าอบรมการที่จะระลึกศึกษาสังเกตสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงธาตุรู้ หรืออาการรู้

ในเรื่องที่กำลังคิดนึก หรือว่าเป็นธาตุรู้ อาการรู้รูปที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย จะทำให้รู้ว่า การศึกษาที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมจริง ๆ จะเกิดขึ้นเป็นไปทีละเล็กทีละน้อยสลับกับการตรีนึกคิดพิจารณา ขึ้นเทียบเคียง หรือว่าขึ้นความคิดนึก ซึ่งเป็นเรื่องละเอียด และเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน

สำหรับความเห็นผิด เป็นสิ่งที่เกิดไม่ยากเลย เพราะถ้าปัญญายังไม่เกิดขึ้นรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ความไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมย่อมเป็นปัจจัยให้เกิดความเห็นผิดได้ ตั้งแต่ยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล จนกระทั่งถึงการกระทำด้วยกาย ด้วยวาจา ที่แสดงถึงความเห็นผิดซึ่งมีอยู่ในใจด้วย

ข้อความในพระไตรปิฎกทั้งหมดมีประโยชน์ ที่จะให้ผู้ฟังได้ทราบถึงสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงของแต่ละท่าน เพราะฉะนั้น ขอกล่าวถึงชีวิตประจำวันซึ่งบางท่านอาจจะคิดว่า ไม่เกี่ยวข้องกับ การอบรมเจริญสติปัฏฐานเลย แต่ว่าชีวิตประจำวันทุกขณะนี้เป็นความจริง เป็นสภาพธรรมแท้ ๆ ที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ใครจะมีกิเลสมาก มีกิเลสน้อย มีกุศลมาก มีกุศลน้อยอย่างไร ก็จะได้รู้ได้จากสภาพธรรมที่เป็นของจริงที่เกิดขึ้นแต่ละวัน ในชีวิตประจำวันนั่นเอง เพราะฉะนั้น ธรรมที่ทรงแสดงไว้ เป็นเครื่องเทียบเคียงให้ท่านย้อนกลับมาพิจารณาด้วยสติถึงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นกับท่านตามความเป็นจริงในชีวิตประจำวันเพื่อที่จะได้รู้ว่า ชีวิตประจำวันแท้ ๆ เป็นเครื่องวัด เป็นเครื่องพิสูจน์ว่า ใครมีกิเลสมาก ใครมีกิเลสน้อย ใครมีกุศลมาก ใครมีกุศลน้อย

ข้อความใน **ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค สิงคาลกสูตร** มีว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน อันเป็นที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ สมัยนั้น สิงคาลกคฤหบดีบุตร ลูกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าชุ่ม มีผมเปียก ประคองอัญชลีนอบน้อมทิศ

ทั้งหลาย คือ ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องล่าง
ทิศเบื้องบน ฯ

นี่เป็นกุศลหรือเปล่า

การนอบน้อม การไหว้ ถ้าเป็นการไหว้ในสิ่งที่ถูก เป็นการนอบน้อม เพราะจิต
ในขณะนั้นเบา ผ่องใส ปราศจากกิเลส เป็นการแสดงความนอบน้อมต่อบุคคลที่ควร
นอบน้อม ในขณะนั้นเป็นกุศล

แต่การไหว้ของแต่ละคนในชีวิตประจำวันพิจารณาได้ว่า ต้องการอะไรหรือเปล่า
การนอบน้อม หรือการเคารพกราบไหว้บูชาแต่ละครั้งต้องการอะไรหรือเปล่า หรือว่า
ไหว้ครั้งหนึ่งขอมาก ขอจริง ๆ บางท่านอธิษฐานขอให้ไม่มีโรค ถ้าท่านทำกุศล ผลของ
กุศลจะทำให้ท่านมีโรคได้ไหม ก็ไม่ได้ กุศलय่อมให้ผลเป็นสุข ใครจะเปลี่ยนแปลงผล
ของกุศลให้เป็นการเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ให้ได้นินทา ให้ได้ทุกข์ เป็นสิ่งที่เป็นไปได้
เลย ผลของกุศलय่อมนำมาซึ่งความสุข ลาภ ยศ สรรเสริญด้วย ความปราศจากโรคก็
เป็นผลของกุศล เพราะฉะนั้น ต้องขอใหม่ หรือกลัวว่า ทำกุศลแล้วจะไม่ให้ผลอย่าง
นั้น ฯ

แต่ถ้าท่านทำอกุศลกรรมมา จะเปลี่ยนว่าอย่าให้เป็นทุกข์เลย ขออย่าให้มีโรค
เลย ขออย่าให้เสื่อมลาภเลย ขออย่าให้เสื่อมยศเลย เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ไหม ถ้าเป็นผล
ของอกุศล

เพราะฉะนั้น ไม่ต้องหวังผลซึ่งต้องเกิดจากเหตุ ที่จะปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ
พ้นจากการเสื่อมลาภ เสื่อมยศ และนินทาได้ ต้องกระทำกุศล หรือว่าละคลายอกุศล
ให้เบาบาง ซึ่งถ้าท่านทำกุศลแล้ว ต้องได้รับผลของกุศลแน่นอน ส่วนโทษทุกข์ภัย
ต่าง ๆ ที่ท่านได้รับอยู่ แม้แต่ความมีโรค ก็ต้องเป็นผลของอกุศลที่ได้กระทำแล้ว
เพราะฉะนั้น อย่ากระทำอีก เมื่อไม่ต้องการผลที่ไม่ดี ก็อย่ากระทำอกุศลกรรม เมื่อ
ต้องการผลที่ดี ก็จงทำกุศลกรรม เพราะว่าผลต้องเป็นไปตามเหตุ

เพราะฉะนั้น เรื่องของการไหว้ การนอบน้อมที่เป็นกุศลก็มี หรือว่าเพราะความ
ปรารถนาก็มี

๖๔๓

ข้อความต่อไปมีว่า

ครั้งนั้น เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสกแล้วทรงถือบาตร และจีวร เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงราชคฤห์ ได้ทอดพระเนตรเห็นสิงคาลกคฤหบดี-บุตร ซึ่งลุกขึ้นแต่เช้าออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าชุ่ม มีผมเปียก ประคองอัญชลี นอบน้อมทักท้วงหลาย คือ ทักเบื่องหน้า ทักเบื่องขวา ทักเบื่องหลัง ทักเบื่องซ้าย ทักเบื่องล่าง ทักเบื่องบนอยู่ แล้วได้ตรัสถามว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร ท่านลุกขึ้นแต่เช้าออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าชุ่ม มีผมเปียก ประคองอัญชลี นอบน้อมทักท้วงหลาย คือ ทักเบื่องหน้า ทักเบื่องขวา ทักเบื่องหลัง ทักเบื่องซ้าย ทักเบื่องล่าง ทักเบื่องบนอยู่ เพราะเหตุอะไรหนอ ฯ

สิงคาลกคฤหบดีบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คุณพ่อของข้าพระพุทธเจ้าเมื่อใกล้จะตายได้สั่งไว้อย่างนี้ว่า ดูกร พ่อ เจ้าพึงนอบน้อมทักท้วงหลาย ข้าพระพุทธเจ้าสักการะ เคารพ นับถือ บูชาคำของคุณพ่อ จึงลุกขึ้นแต่เช้าออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าชุ่ม มีผมเปียก ประคองอัญชลี นอบน้อมทักท้วงหลาย คือ ทักเบื่องหน้า ทักเบื่องขวา ทักเบื่องหลัง ทักเบื่องซ้าย ทักเบื่องล่าง ทักเบื่องบนอยู่ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร ในวินัยของพระอริยเจ้า เขาไม่นอบน้อมทัก ๖ กันอย่างนี้ ฯ

สิงคาลกคฤหบดีบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในวินัยของพระอริยเจ้า ท่านนอบน้อมทัก ๖ กันอย่างไร ขอประทานโอกาส ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ตามที่ในวินัยของพระอริยเจ้าท่านนอบน้อมทัก ๖ กันนั้นเถิด

การไหว้ของพระอริยสาวก กับการไหว้ของผู้ที่ไม่ใช่พระอริยสาวก ก็ต่างกัน

ใน **สุมังคลวิลาสินี อรรถกถาสังคาลกสูตร** มีข้อความว่า

บิดาของสังคาลกมาณพเป็นคฤหบดีมหาศาล มีทรัพย์ที่ฝังไว้ถึง ๔๐ โกฏิ และเป็นอุบาสกโสดาบัน แม้ภรรยาของท่าน คือ มารดาของสังคาลกมาณพ ก็เป็นพระโสดาบัน

ชีวิตจริง ใครจะรู้ว่าใครเป็นพระโสดาบันหรือไม่เป็น สังคาลกมาณพไม่รู้เลยว่า มารดาบิดาของท่านเป็นพระโสดาบัน และชีวิตตามความเป็นจริงก็คือ ความปรารถนาดีที่มารดาบิดามีต่อบุตร เนื่องจากรดาบิดาเป็นพระโสดาบันแล้ว เพราะฉะนั้น ก็มี ความปรารถนาที่จะให้บุตรได้เข้าถึงพระรัตนตรัย ได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระโสดาบัน ด้วย แต่ว่าสำหรับบุตร คือ สังคาลกมาณพนั้น เป็นคนที่ไม่มีความเลื่อมใส ไม่มีความศรัทธาในพระรัตนตรัยเลย ถึงแม้ว่ามารดาบิดาของท่านจะได้ กล่าวสั่งสอนอยู่เนือง ๆ ว่า ลูกเอ๋ย เจ้าจงไปหาท่านพระธรรมเสนาบดี ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ท่านพระมหากัสสปะ ท่านพระอสีติมหาสาวกทั้งหลายเถิด

นี่คือความหวังดี เพราะว่าใครเลยจะได้มีโอกาสไปหาท่านธรรมเสนาบดี สารีบุตร ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ท่านพระมหากัสสปะ หรือแม้ท่านพระเถระอื่น ๆ ผู้ทรงคุณ ซึ่งสมัยนี้ไม่มีโอกาสที่จะได้พบท่านอีกแล้ว แต่ผู้ที่สะสมปัจจัยมาที่จะไม่เลื่อมใสศรัทธา แม้ว่ามีโอกาสก็ไม่เห็นประโยชน์เลย

ผู้ที่สะสมความไม่เลื่อมใสในผู้ที่ควรเลื่อมใส มี แม้ในครั้งก่อนหรือในครั้งนี้

เพราะฉะนั้น สังคาลกมาณพที่ได้เคยสะสมความไม่เลื่อมใสในผู้ที่ควรเลื่อมใส มาแล้วก็คิดว่า ไม่ควรจะไปหาบุคคลอย่างเช่นพระธรรมเสนาบดี หรือท่านพระมหาโมคคัลลานะ และความคิดของสังคาลกมาณพที่จะไม่ไป ก็เพราะคิดว่าถ้าไปหาพวกสมณะ ก็ต้องไหว้

เพียงเท่านี้ก็ลำบากเสียแล้วสำหรับผู้ที่ไม่ได้สะสมปัจจัยมา ไม่มีศรัทธาที่จะให้การไหว้นี้ไม่ใช่บังคับ แต่เป็นจิตที่เบา และผ่องใสจากอกุศล เพราะว่ามี ความนอบน้อมในผู้มีคุณ เมื่ออกุศลจิตเกิดขึ้นก็เป็นปัจจัยให้มีการไหว้ หรือการแสดง ความนอบน้อม แต่ผู้ที่ไม่เห็นว่าจะต้องนอบน้อม หรือจะต้องไหว้ ก็กลับเห็นเป็นความ

ลำบากในการที่จะต้องไหว้ เพราะฉะนั้น สิ่งกาลกมาณพ ก็มีความคิดเห็นว่า เมื่อไปหาพวกสมณะก็ต้องไหว้ เมื่อก้มตัวลงไหว้ก็ปวดหลัง

เป็นเรื่องที่ไม่เห็นคุณเลย ไม่ยอมสละอะไรทั้งนั้น แม้แต่การที่จะไหว้ก็คิดว่าจะเป็นการเสียประโยชน์หลายประการ คุณเขาลงก็เจ็บเข่า เจ็บน่องเจ็บแขน และต้องนั่งกับพื้น เมื่อนั่งกับพื้น ผ่าก้นหม่นหมอง เสียหายผ่าจะสกปรก จะเปื้อนเปราะ และเมื่อสนทนากัน เกิดความคุ้นเคยกันขึ้นแล้ว ก็ต้องถวายเป็น จีวร บิณฑบาต เป็นต้น แก่ท่าน

แทนที่จะคิดว่าเป็นโอกาสดีที่จะได้ถวายเป็นประโยชน์กับผู้ทรงคุณ เพราะถ้าเกิดในภพอื่นชาติอื่น มือที่จะไหว้นี้มีไหม ถ้าไม่ได้เกิดเป็นมนุษย์ แต่เกิดในอบายภูมิ เป็นสัตว์เดรัจฉาน ก็ไม่มีแม้แต่มือที่จะไหว้พระอริยเจ้า พระธรรมเสนาบดี-สารีบุตร หรือพระโมคคัลลานะ หรือพระสงฆ์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้น เมื่อมีมือแล้ว แทนที่จะใช้มือ ใช้ร่างกายให้เป็นประโยชน์ในการเจริญกุศล ก็กลับกลัวว่า ถ้าไปสนทนาด้วยเกิดความคุ้นเคย นอกจากจะต้องกราบไหว้แล้ว ยังจะต้องถวายเป็น จีวร บิณฑบาต เป็นต้น

เป็นความจริงหรือเปล่า สำหรับสิ่งกาลกมาณพคนเดียว หรือว่าสำหรับอีกหลายท่านที่สะสมเหตุปัจจัยมาที่จะคิดอย่างนี้

กุศลควรเจริญ การขัดเกลากิเลสควรจะมีทุกชั้น ทุกประการ โดยเฉพาะกับผู้ทรงคุณ ควรคิดว่า เป็นโอกาสพิเศษที่ได้มีโอกาสให้ท่านได้ใช้จีวร บิณฑบาต เพื่อชีวิตที่ประเสริฐของท่าน แต่ก็เกิดความเสียหายขึ้น สิ่งกาลกมาณพไม่รู้แม้แต่ว่าการที่เกิดเป็นบุตรของคฤหบดีมหาศาลนั้น เป็นผลของกุศลที่ได้กระทำมาแล้ว

การเกิดเป็นบุตรของคฤหบดีมหาศาลเป็นผลของกุศลก็จริง แต่ถ้ายังมีการติดอย่างมากในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจแล้ว ก็ไม่สามารถสละแม้แต่จีวร บิณฑบาต เป็นต้น แก่ท่านเหล่านั้น ทั้ง ๆ ที่เป็นบุตรของคฤหบดีมหาศาลก็ยังเสียหาย และไม่เห็นประโยชน์ เพราะว่าสะสมการติดไว้มาก ไม่คิดว่าการสละแต่ละครั้งจะทำให้ละคลายกิเลสการติดในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะออกได้บ้าง แม้ว่าจะไม่เป็นสมุจเฉท แต่ก็ไม่ใช่การเพิ่มขึ้น เพราะจะสามารถที่จะสละออกได้

เพราะฉะนั้น ผู้ที่ไม่เห็นประโยชน์ของการสละออก แม้ว่าจะมีเงินมาก ก็ยังคิดว่าเป็นการเสียประโยชน์ แม้ว่ามารดาบิดาของสังคาลกมาณพจะได้กล่าวสั่งสอนท่านอยู่จนตลอดชีวิตของท่านทั้งสอง ก็ไม่อาจที่จะให้เขาเข้าในพระศาสนาได้

นี่คือชีวิตตามความเป็นจริง พระอริยเจ้าท่านก็มีชีวิตปะปนไปกับปุถุชนทั้งหลาย โดยฐานะของการเป็นมิตรสหายบ้าง หรือโดยฐานะของการเป็นมารดาบิดาและบุตรบ้าง และท่านก็มีความปรารถนาดีที่จะให้บุคคลอื่นรู้แจ้งอริยสัจธรรม หรือเมื่อเป็นบุตรของท่าน ท่านก็ปรารถนาที่จะให้เข้าถึงพระศาสนา แต่การสะสมของแต่ละบุคคลก็ต่างกันไป

ในสมัยนี้ โดยฐานะของมารดาบิดาทั้งหลาย เมื่อท่านได้เข้าถึงพระธรรม ได้รู้คุณของพระธรรมแล้ว ท่านคงปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้บุตรของท่านได้เข้าถึงพระศาสนาด้วย แต่ว่าท่านจะกระทำได้หรือไม่ สำเร็จมากหรือน้อย นั้นต้องเป็นเรื่องของการสะสมมาของบุตรธิดาของท่านแต่ละคนด้วย

แต่ก็จะเห็นได้ถึงความปรารถนา ความหวังดีอย่างสูงที่สุดในชีวิตของท่าน คือเมื่อท่านได้เห็นคุณของพระศาสนา ก็ปรารถนาที่จะให้บุตรธิดาได้เข้าถึงพระศาสนาด้วย แต่ทุกคนมีการสะสมมาของตนเอง เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่ามารดาบิดาจะเป็นถึงพระอริยเจ้า ก็ยังไม่อาจให้บุตรของท่าน คือ สังคาลกมาณพ ได้เข้าในพระศาสนาได้

เพราะฉะนั้น ก่อนที่จะสิ้นชีวิต มารดาบิดาของสังคาลกมาณพก็ได้ให้โอวาทแก่บุตร ให้บุตรให้วิทิศ ทั้งที่บุตรยังไม่สามารถที่จะเข้าใจความหมายของทิตที่ถูกต้องได้ โดยหวังว่าบุตรคงจะนอบน้อมทิตทั้งหลายจนกว่าพระผู้มีพระภาคหรือพระสาวกจะไปพบเข้า ก็จะมีการสอบถาม สนทนาธรรมกัน และในที่สุดก็คงได้แสดงความมุ่งหมายที่มารดาบิดาของท่านได้ให้บุตรให้วิทิศว่า ที่มารดาบิดาของท่านมุ่งหมายให้บุตรของตนให้วิทิศนั้นคืออย่างไร เมื่อบุตรสามารถเข้าใจความมุ่งหมายของมารดาบิดาที่ให้ให้วิทิศแล้ว ก็คงจะรู้จักคุณของพระพุทธศาสนา และจะได้ทำบุญกุศลต่อไป

ข้อความในอรรถกถาต่อไปมีว่า

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงตรววจดูสัตว์โลกในเวลาจวนสว่าง และทรงพระดำริว่า
วันนี้จักแสดงธรรมอันเป็นวินัยของคฤหัสถ์แก่สังคาลกมาณพ การแสดงธรรมนี้จะมีผล
แก่มหาชนเป็นอันมาก

ทุกท่านที่ฟังนี้ส่วนมากเป็นคฤหัสถ์ เพราะฉะนั้น มีวินัยของคฤหัสถ์เป็น
เครื่องวัด เครื่องเทียบให้เห็นว่า กิเลสของท่านจะมีมากหรือน้อยประการใด ตามที่
พระผู้มีพระภาคทรงพระดำริว่า การแสดงธรรมนี้จะมีผลแก่มหาชนเป็นอันมาก
ทรงเห็นประโยชน์ว่า ธรรมประการใดจะเป็นประโยชน์แก่มหาชนเป็นอันมาก
เพราะฉะนั้น พระสูตรนี้จะต้องเป็นประโยชน์มากแก่ท่านผู้ฟังทั้งหลาย เพราะว่าใน
พระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงวินัยของคฤหัสถ์ ซึ่งวินัยย่อมเป็นเครื่องวัดกิเลส
ว่า มีมากหรือน้อยเพียงไร และวินัยนั้นก็คือธรรมนั่นเอง

วินัยก็เป็นสภาพธรรม และสภาพธรรมก็เป็นวินัย เพราะว่าเป็นเครื่องแสดงให้รู้
ว่า สิ่งใดควรและสิ่งใดไม่ควร สำหรับผู้ที่มิปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานจะเห็นได้ว่า สติ
ย่อมเกิดขึ้นอุปการะในชีวิตประจำวันที่จะให้ตรงตามวินัยของคฤหัสถ์ยิ่งขึ้น เพราะถ้า
ไม่เป็นผู้ที่มิปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ย่อมไม่มีการระลึกว่า สิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร
แต่เพราะว่าเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน มีการศึกษา สังเกต สำเนียงที่จะรู้
ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏถี่ถ้วนขึ้น ละเอียดขึ้น ไวขึ้น เป็นปัจจัยอุปการะแก้
สติขั้นอื่น ๆ ซึ่งจะเกิดขึ้นระลึกการกระทำทางกาย ทางวาจาว่า เป็นสิ่งที่ควรหรือไม่

ข้อความต่อไปในสังคาลสูตร ท่านผู้ฟังจะได้ทราบถึงวินัยของคฤหัสถ์ว่าเป็น
อย่างไร ซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวท่านมากเพราะท่านผู้ฟังส่วนมากก็เป็นคฤหัสถ์ แต่โดยมาก
ท่านมักจะสนใจสิ่งที่อยู่ไกลมาก เช่น มรรคผลนิพพาน โดยลืมนึกว่า การที่จะรู้แจ้ง
อริยสัจธรรมได้นั้น จะต้องรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็น
จริงเสียก่อน เพราะฉะนั้น ถ้าญาณ คือ ปัญญา ไม่เกิดขึ้น ไม่รู้สภาพธรรมที่ปรากฏ
ตามปกติตามความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน ก็ไม่ทำให้ท่านสามารถที่จะรู้แจ้งมรรคผล
นิพพานได้ และไม่สามารถทำให้ทราบด้วยว่า ชีวิตของท่านแต่ละท่านซึ่งต่างกันไปแล้ว

ละบุคคลนั้น ย่อมเป็นเพียงสภาพธรรมแต่ลักษณะซึ่งเกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัยที่ได้
สะสมมา

ข้อความต่อไปมีว่า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร ถ้าอย่างนั้น ท่านจงฟัง จงตั้งใจให้ดี เราจักกล่าว ฯ

สิ่งกาลกคฤหบดีบุตรหวั่นไหวรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร อริยสาวกละกรรมกิเลสทั้ง ๔ ได้แล้ว ไม่ทำบาปกรรมโดย
ฐานะ ๔ และไม่เสพทางเสื่อมแห่งโภคะ ๖ อริยสาวกนั้นเป็นผู้ปราศจากกรรมอัน
ลามก ๑๔ อย่างนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปกปิดทิศ ๖ ย่อมปฏิบัติเพื่อชำนะโลกทั้งสอง และ
เป็นอันอริยสาวกนั้นปรารภแล้ว ทั้งโลกนี้และโลกหน้า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกาย
แตก อริยสาวกนั้นย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

กรรมกิเลส ๔ เป็นไหน ที่อริยสาวกละได้แล้ว

ดูกร คฤหบดีบุตร กรรมกิเลส คือ ปาณาติบาต ๑ อทินนาทาน ๑
กาเมสุมิฉาจาร ๑ มุสาวาท ๑ กรรมกิเลส ๔ เหล่านี้ ที่อริยสาวกนั้นละได้แล้ว ฯ

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถา
ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ปาณาติบาต อทินนาทาน มุสาวาท และการคบหาภรรยาผู้อื่น เรากล่าวว่า
เป็นกรรมกิเลส บัณฑิตไม่สรรเสริญ ฯ

เป็นเรื่องปกติธรรมดาในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นเครื่องวัดสภาพของจิตที่มีกิเลส
ว่า มีกิเลสกล้าหรือแรงที่จะกระทำความกรรมด้วยกิเลสนั้น ๆ หรือไม่ เพราะว่าผู้ที่
เป็นพระอริยเจ้าละกรรมกิเลสทั้ง ๔ ได้แล้ว ไม่ทำบาปกรรมโดยฐานะ ๔ และไม่เสพทาง
เสื่อมแห่งโภคะ ๖ อริยสาวกนั้นเป็นผู้ปราศจากกรรมอันลามก ๑๔ อย่างนี้แล้ว แต่ผู้
ยังไม่ได้เป็นอริยสาวกก็ควรที่จะได้พิจารณาว่า ท่านยังกระทำความ ที่ไกลต่อการที่จะ
เป็นพระอริยสาวกหรือไม่

๖๔๔

สำหรับกรรมกิเลส ๔ ที่พระอริยสาวกละแล้ว คือ ปาณาติบาต ๑ การฆ่าสัตว์ ที่มีชีวิต ตรวจสอบพิจารณาได้ว่า การกระทำของท่านในชีวิตประจำวันใกล้หรือไกลกับการที่จะเป็นพระอริยสาวก ถ้ายังมีการฆ่าสัตว์อยู่ ก็ยังไกลมากทีเดียว นี่เป็นการแสดงถึงกิเลสซึ่งมีในชีวิตประจำวัน เป็นวินัยของคฤหัสถ์ เพราะว่าสำหรับคฤหัสถ์ที่เป็นอริยสาวกนั้น ท่านละปาณาติบาต ๑ อทินนาทาน ๑ กาเมสุมิฉฉาจาร ๑ มุสาวาท ๑

ชีวิตปกติตามความเป็นจริง ที่จะใกล้หรือไกลต่อการเป็นพระอริยเจ้า ถ้ายังมีเจตนาที่จะฆ่า นั่นก็ยังไกลมากทีเดียว บางครั้งถึงดเว้นได้ชั่วคราว แต่แล้วก็ถอยกลับไปสู่การฆ่าอีก ไม่แน่นอน ไม่เป็นสมุจเฉท เพราะว่ายังเป็นผู้ที่ยึดมั่นด้วยกิเลสอยู่ แต่ถึงแม้ว่าจะเพียงความตั้งใจ หรือเจตนาที่จะละเว้น ก็ยังเป็นการดีกว่าที่จะไม่ตั้งใจเสียเลย เพราะถ้าตั้งใจแล้ว ก็ยังมีกำลังนิดหน่อยที่จะพยายามทำตามที่ตั้งใจ

ถ้ามีเจตนาที่จะละเว้นการฆ่า ก็อาจจะทำให้ระลึกขึ้นได้เวลาที่คิดใคร่จะฆ่า แม้สัตว์เล็กสัตว์น้อย แต่ก็มีเจตนา เคยมีเจตนาที่สะสมมาแล้วที่จะละเว้น เพราะฉะนั้น ก็อาจจะป้จจัยทำให้เกิดการระลึกได้ที่จะเว้นในขณะนั้น แต่สภาพธรรมเป็นอนัตตา จะเว้นได้มากได้น้อยแล้วแต่เหตุการณ์ เพราะว่าบางครั้งสัตว์อาจจะตัวเล็กมาก แม้จะไม่มี ความเพียรเท่าไร เพียงแต่ปัดนิคเดียวสัตว์นั้นก็ตายเสียแล้ว นี่เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นได้ว่า ผู้ที่จะละเว้นการฆ่าจริง ๆ จะต้องมึกุศลจิตเกิดที่จะระมัดระวังแม้แต่ชีวิตของสัตว์เล็กสัตว์น้อย

สำหรับอทินนาทานก็เช่นเดียวกัน ถ้าเป็นผู้ที่มุ่งที่จะขัดเกลากิเลส ก็ย่อมจะมีความระมัดระวังยิ่งขึ้น แม้แต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งอาจจะเคยขาดความระวัง แต่การเป็นผู้ที่มุ่งที่จะขัดเกลา ละคลายกิเลสให้เบาบางถึงความดับเป็นสมุจเฉท จะเป็นผู้ที่

ประมาทไม่ได้เลย เรื่องใหญ่ก็เป็นเรื่องที่น่ากลัวสำหรับอหินนาทาน แต่เรื่องเล็กเรื่องน้อย ก็เป็นโทษเป็นภัยด้วย ที่ควรที่จะเห็นโทษ และเพิ่มความระมัดระวังยิ่งขึ้น

สำหรับกาเมสุมิจจาคารก็เช่นเดียวกัน และมุสาวาทด้วย แม้ในเรื่องเล็กน้อย ก็เป็นผู้ที่มีความมั่นคงขึ้นที่จะไม่กล่าวคำที่ไม่จริง แม้วก่อนนี้อาจจะเห็นว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องกล่าว แต่ว่าเมื่อเจตนาที่จะดเว้นมีมากขึ้น ก็จะมีสติเกิดขึ้นรู้ว่า แม้ว่าเป็นความจำเป็น ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องใช้คำที่ไม่จริง อาจจะมีคำพูดอื่นซึ่งจะมีประโยชน์มากกว่าการที่จะให้กิเลสมีกำลังแรงถึงกับพูดคำที่ไม่จริง

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า สำหรับผู้ที่เป็นพระอริยเจ้าแล้ว ท่านละกรรมกิเลส ๔ เด็ดขาดเป็นสมุจเฉทไม่เกิดอีกเลย ส่วนผู้ที่ยังไม่ใช่พระอริยเจ้า ก็จะต้องพากเพียรที่จะละคลายให้เบาบาง จนกระทั่งสามารถที่จะดับได้เป็นสมุจเฉท

ข้อความในอรรถกถา อธิบายความหมายของคำว่า กรรมกิเลส ว่าได้แก่ กิเลส อันเป็นตัวกรรม เพราะว่าผู้ที่มีกิเลสเท่านั้นที่ฆ่า กระทำปาณาติบาต ที่ถือเอาสิ่งของ ที่ผู้อื่นไม่ได้ให้ ที่เป็นอหินนาทาน ที่ประพฤติดิณในกาม ที่เป็นกาเมสุมิจจาคาร และที่กล่าวคำไม่จริง คือ มุสาวาท

ถ้าผู้ที่เบาบางจากกิเลสแล้ว ถึงแม้ว่ากิเลสยังมีอยู่ ยังดับไม่หมด เพราะว่ายังไม่ใช่พระอรหันต์ แต่กิเลสนั้นก็ไม่มีกำลังที่จะให้กระทำความผิดที่เกิดจากกิเลสนั้นได้ด้วยเหตุนี้พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า ปาณาติบาต อหินนาทาน มุสาวาท และการคบหาภรรยาผู้อื่น เรากล่าวว่าเป็นกรรมกิเลส บัณฑิต ไม่สรรเสริญ ฯ

ถ. ปาณาติบาต ยังสัตว์ให้ตกลงไป อหินนาทาน ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ๒ อย่างนี้ใช้คนอื่นทำ ผิด เราฆ่าเอง หรือใช้ให้คนอื่นฆ่า ลักทรัพย์เอง หรือให้คนอื่นลัก ผิด แม้แต่กฎหมายอาญาก็ผิด แต่อีก ๒ ข้อหลัง กาเมสุมิจจาคาร กับมุสาวาทใช้ให้คนอื่นไปทำ จะผิดมาถึงผู้ใช้หรือไม่

สุ. จิตเป็นอย่างไรในขณะที่ใช้ให้ผู้อื่นทำ เป็นกุศลหรืออกุศลในขณะที่ใช้ให้ผู้อื่นทำ

ใน **ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค อุทุมพริกสูตร** พระผู้มีพระภาคตรัสกับนิโครธ-
ปริพาชก มีข้อความว่า

ดูกร นิโครธะ บุคคลผู้มีตบะในโลกนี้ เป็นผู้สังวรแล้วด้วยสังวร ๔ ประการ
๔ ประการเป็นไฉน

ดูกร นิโครธะ บุคคลผู้มีตบะในโลกนี้

๑. ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ใช้ผู้อื่นให้ฆ่าสัตว์ เมื่อผู้อื่นฆ่าสัตว์ ไม่เป็นผู้ดีใจ ฯ
๒. ไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ไม่ใช้ให้ผู้อื่นถือเอาสิ่งของที่เจ้าของ
เขาไม่ได้ให้ เมื่อผู้อื่นถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ไม่เป็นผู้ดีใจ ฯ
๓. ไม่พูดเท็จ ไม่ใช้ผู้อื่นให้พูดเท็จ เมื่อผู้อื่นพูดเท็จ ไม่เป็นผู้ดีใจ ฯ
๔. ไม่เสพกามคุณ ไม่ใช้ให้ผู้อื่นเสพกามคุณ เมื่อผู้อื่นเสพกามคุณ ไม่เป็นผู้ดี
ใจ ฯ

๕. ขอบใจท่านอาจารย์ ผมเพิ่งรู้เดี๋ยวนี้เหมือนกัน ฟังพระเทศน์อุโบสถ
อะไรก็บอกว่า ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ใช้ให้คนอื่นฆ่า ลักทรัพย์ด้วยตนเอง ใช้ให้คนอื่นลัก
พอลถึงกาม หรือมูสา ไม่เห็นมีว่า ใช้ให้คนอื่นทำ

ที่อาจารย์ว่าอย่างนี้ ผมเห็นด้วย คือ ต้องผิดเหมือนกัน ใช้ให้คนอื่นพูดเท็จ
หรือให้ประพฤติดิฉันในกาม ก็ต้องผิดแน่

๖. ข้อสำคัญกลัวโทษอะไร โทษของกิเลสที่น่ากลัว กลัวไหม โดยมากพอ
พูดถึงโทษ คิดถึงโทษที่เกิดจากการติเตียนของคนอื่น คนอื่นจะว่าไหม ถ้าเขาไม่เห็น
ทำเสียหน่อยได้ไหม แต่ถึงเขาจะเห็นหรือไม่เห็นก็ตามกิเลสเกิดแล้ว น่ากลัวหรือเปล่า
เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะดับกิเลส ไม่ได้พิจารณาบุคคลอื่นเป็นสำคัญ แต่จะรู้ลักษณะ
สภาพของธรรมที่เกิดขึ้น ถ้าสภาพธรรมนั้นเป็นอกุศล เห็นโทษของอกุศลธรรมที่สะสม
มาที่ยังมีอยู่ ยังไม่ได้ดับเป็นสมุจเฉต นี่เป็นโทษที่น่ากลัวมาก เพราะฉะนั้น ธรรมที่
พระผู้มีพระภาคทรงแสดง แม้ว่าจะไม่ทำเอง การใช้ให้ผู้อื่นทำ เกิดจากจิตที่มีกิเลส
หรือไม่ หรือแม้ว่าไม่ได้ใช้ แต่ถ้าใครทำก็ดีใจ จิตในขณะนั้นเป็นกุศลธรรมหรือเป็น
อกุศลธรรมอย่างไร นี่เป็นสภาพธรรมตามความเป็นจริง

อกุศลธรรมนั้นมีโทษ แม้ว่าจะเป็นอกุศลธรรมเพียงเล็กน้อยก็มีโทษ เพราะถ้ายังไม่ได้ดับเป็นสมุจเฉต ก็สะสมเพิ่มพูนขึ้นจนกระทั่งมีกำลังกล้า สามารถที่จะกระทำอกุศลกรรม และจะทำให้เกิดวิบากที่เป็นผลได้

วิบากซึ่งเป็นผลนั้นต้องมาจากเหตุ คือ กิเลสของตนเองที่มีกำลัง เพราะฉะนั้น โดยมากมักจะกลัวแค่วิบากซึ่งเป็นผล กลัวที่จะไม่ได้รับอารมณ์ซึ่งเป็นอิฏฐารมณ์ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย แต่ถ้าเหตุมี คือ กิเลสของตนเองยังมีมากอันเป็นเหตุให้กระทำอกุศลกรรม ก็เป็นเหตุให้เกิดอกุศลวิบาก

เพราะฉะนั้น ควรจะกลัวเพียงอกุศลวิบาก หรือควรจะกลัวกิเลสของตนเอง ซึ่งมีกำลังที่เป็นเหตุให้กระทำอกุศลกรรมนั้น ๆ เพราะเหตุว่าวิบากนั้นเป็นเพียงผล แม้ว่าคนอื่นจะติเตียน หรือว่าจะได้รับอกุศลวิบากด้วยตนเอง ก็เป็นผลของกิเลสซึ่งยังมีอยู่ ยังไม่ได้ดับเป็นสมุจเฉต

พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดง จะแสดงโดยละเอียดที่สุด เพื่อที่จะให้ผู้ฟังได้พิจารณาลักษณะสภาพของกิเลสอย่างละเอียด ซึ่งเป็นโทษ ตราบใดที่ยังมีอยู่ก็จะเป็นเชื้อเป็นปัจจัยให้กระทำอกุศลกรรม และก็จะได้รับโทษภัยนานาประการ

ถ. เรื่องถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ สมมุติว่า พวกที่จัดแจงหรือว่าปล้น ขโมยอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ เมื่อขโมยแล้ว ก็ถูกจับเข้าคุกเข้าตะราง คนส่วนมากก็บอกว่า ขโมยนั้นเป็นเหตุ การเข้าคุกเข้าตะรางนั้นเป็นผล ถ้ามองว่า ที่เขากล่าวอย่างนั้น เขากล่าวผิดหรือกล่าวถูก การขโมยนั้นเป็นเหตุ การติดตะรางนั้นเป็นผล

สุ. ใครจะทราบ เพราะว่ากรรมที่ให้ผลในปัจจุบันชาติก็มี ที่ไม่ได้ให้ผลในปัจจุบันชาติ แต่ให้ผลในชาติต่อไปก็มี ที่ไม่ได้ให้ผลในปัจจุบันชาติและชาติถัดไป แต่ว่าให้ผลในชาติต่อ ๆ จากนั้นไปอีกก็มี ไม่มีที่สิ้นสุด

เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะทราบได้ ต้องเป็นผู้ที่รู้ผลของกรรมว่า กรรมใดให้ผลในชาตินี้ หรือว่าผลที่ได้รับในชาตินี้เป็นผลของกรรมในชาตินี้ หรือว่าเป็นผลของกรรมในชาติ

ก่อน หรือว่าเป็นผลของกรรมในชาติโน้น ๆ ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถจะบอกได้เลย นอกจากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ถ. ผลจะต้องมาจากเหตุ เหตุกับผลจะต้องตรงกัน แต่ผู้พูดนี้ เขาพูดด้วยความคิดนึกของเขาเอง ตามปกติแล้ว ขโมย ผลก็ต้องเป็นทรัพย์สินของตนจะต้องวิบัติ ซึ่งเหตุกับผลไม่ตรงกัน เพราะฉะนั้น ผมคิดว่า คำพูดที่เขาพูดกันไม่ถูกแน่ เพราะว่าเหตุกับผลไม่ตรงกัน

สุ. ถ้าอยู่ในคุก ทรัพย์สินก็ต้องวิบัติได้ใช่ไหม ตนเองไม่สามารถไปควบคุมดูแลได้

ใครจะไม่มีทรัพย์สิน ก็ต้องมีบ้าง มากน้อยต่างกัน เหตุกับผลตรงกัน อย่างการเบียดเบียนประทุษร้ายบุคคลอื่น หรือว่าการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตการทรมานต่าง ๆ เป็นอกุศลกรรม เพราะฉะนั้น ผล คือ ได้รับอกุศลวิบาก ที่ทรงแสดงไว้ คือ เป็นผู้ที่นอกจากจะเกิดในอบายภูมิแล้ว เศษของกรรมนั้นทำให้เกิดเป็นมนุษย์ เป็นผู้มีอายุสั้น หรือว่าเป็นผู้ที่มีโรครมาก ทรงแสดงไว้อย่างนี้ แต่ใครจะทราบว่าจะขณะที่กำลังมีโรคมากเดี๋ยวนี้ เป็นผลของกรรมในชาตินี้ หรือว่าเป็นผลของกรรมในชาติก่อน หรือว่าเป็นผลของกรรมในชาติโน้น ๆ ไม่มีใครสามารถจะบอกได้ถ้าผู้โน้นไม่ใช่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งกรรมก็มีมากทั้งในปัจจุบันชาติและในชาติก่อน ๆ และผลที่ได้รับในขณะนี้ ใครจะทราบว่าเป็นผลของกรรมไหน แต่ผลของอกุศลกรรมต้องเป็นอกุศลวิบาก ผลของกุศลกรรมก็ต้องเป็นกุศลวิบาก ตรงตามเหตุผล

ผู้ฟัง ขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่กรุณาให้หมั่นเจริญสติ พยายามเจริญสติบ่อย ๆ คือ ระหว่างตรอกบ้านดินั้น เขาฆ่ากัน และคนที่ถูกฆ่าเป็นนักเลงเกเรก่อความเดือดร้อนให้ชาวบ้านแถวนั้น ซึ่งความจริงถ้าหากใครเขาบอกว่า ดีแล้ว ตายเสียได้ก็ดี สาธุ เพราะถ้าอยู่ก็เดือดร้อนแก่คนนั้นคนนี้เหลือเกิน แต่ผู้ที่เจริญสติแล้ว ก็เห็นอกุศลจิตของตนเองในการตายของเขานั้น ความจริงเราไม่ได้ประโยชน์ เขาก็ไม่เคยทำให้เราเดือดร้อน แม้ผู้ที่กล่าวก็ไม่เคยได้รับความเดือดร้อน แต่คนอื่นเดือดร้อนหลาย ๆ คน ซึ่งถ้าไม่เจริญสติแล้ว จะไม่เห็นอกุศลจิตของตัวเองขณะที่กล่าวคำนั้นออกมา และคำ

กล่าวที่คนอื่นเขากล่าวออกมา ถ้าบังเอิญเราไปได้ยินเราก็รู้ว่า เขากล่าวด้วยอกุศลจิต และเราก็ได้ตรวจดูจิตของตัวเองว่า ได้มีความยินดีในการตายของเขาไหม

ส. พระผู้มีพระภาคตรัสกับสิงคาลกคฤหบดีบุตรที่ว่า อริยสาวกละกรรมกิเลสทั้ง ๔ ได้แล้ว ไม่ทำบาปกรรมโดยฐานะ ๔ และไม่เสพทางเสื่อมแห่งภคะ ๖ อริยสาวกนั้นเป็นผู้ปราศจากกรรมอันลามก ๑๔ อย่างนี้

ที่กล่าวถึงแล้ว คือ ๔ อย่างต้น เป็นกรรมกิเลส ๔ คือ ปาณาติบาต ๑ อทินนาทาน ๑ กาเมสุมิฉฉาจาร ๑ มุสาวาท ๑

สำหรับไม่ทำบาปกรรมโดยฐานะ ๔ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อริยสาวกไม่กระทำความบาปกรรมโดยฐานะ ๔ เป็นไฉน ปุณฺณถึงฉันทาคติย่อมทำกรรมอันลามก ถึงโทสาคติย่อมทำกรรมอันลามก ถึงโมหาคติย่อมทำกรรมอันลามก ถึงภยาคติย่อมทำกรรมอันลามก ฯ

ดูกร คฤหบดีบุตร ส่วนอริยสาวก ย่อมไม่ถึงฉันทาคติ ย่อมไม่ถึงโทสาคติ ย่อมไม่ถึงโมหาคติ ย่อมไม่ถึงภยาคติ ท่านย่อมไม่ทำกรรมอันลามกโดยฐานะ ๔ เหล่านี้

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยาภรณ์ภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ผู้ใดประพฤติกว้างธรรมเพราะความรัก ความขัง ความกลัว ความหลง ยศของผู้นั้นย่อมเสื่อมดังดวงจันทร์ในข้างแรม ผู้ใดไม่ประพฤติกว้างธรรมเพราะความรัก ความขัง ความกลัว ความหลง ยศย่อมเจริญแก่ผู้นั้นดุจดวงจันทร์ในข้างขึ้น ฯ

นอกจากอกุศลกรรมทั้ง ๔ คือ ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร และมุสาวาทแล้ว ท่านผู้ฟังควรจะได้พิจารณาถึงชีวิตประจำวันซึ่งเป็นไปตามกำลังของกิเลสประการอื่นด้วย คือ ท่านกระทำความถึงฉันทาคติ ถ้าเอียงไม่ตรงเพราะความรัก หรือด้วยโทสาคติเพราะความขัง หรือด้วยโมหาคติเพราะความหลง หรือด้วยภยาคติเพราะความกลัวบ้างหรือไม่ เพราะเหตุว่าอคติทั้งหมดย่อมเกิดจากโลภะ โทสะ โมหะ

และสำหรับปุถุชนนั้น ย่อมเป็นผู้ที่ไม่ประจักษ์ ไม่รู้สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงว่า อกุศลธรรมเป็นอกุศลธรรม ตรงกันข้ามกับกุศลธรรม กุศลธรรมเป็นผู้ตรง ไม่เอียง ไม่ว่าจะด้วยโลภะ หรือโทสะ หรือโมหะ ด้วยความรักหรือความชังก็ตามแต่ แต่ขณะใดที่จิตเป็นอกุศลเพราะไม่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ผู้ผู้นั้นย่อมจะกระทำความกรรมเพราะโลภะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง เมื่อเกี่ยวข้องกับบุคคลต่าง ๆ

ในชีวิตประจำวันเป็นไปไม่ได้เลยที่ท่านจะไม่เกี่ยวข้องกับใคร เพราะฉะนั้น ควรที่จะพิจารณาด้วยว่า เมื่อเกี่ยวข้องกับบุคคลใดก็ตาม มีการกระทำที่เป็นอคติ คือเป็นกรรมที่ไม่เป็นธรรมซึ่งไม่ควรกระทำ ที่เป็นไปด้วยความรัก หรือความชัง หรือความหลง ความกลัวบ้างหรือไม่

เป็นอย่างนั้นหรือเปล่า โลภะเกิดขึ้นขณะใด พิจารณาดูว่า ขณะนั้นเป็นกรรมที่ไม่ควรกระทำเพราะกระทำไปด้วยฉันทาคติหรือไม่ เวลาที่โกรธเกิดขึ้น กระทำความสิ่งใดก็ให้พิจารณาว่ากรรมนั้นเกินสมควร ไม่สมควร ไม่เป็นธรรม เพราะแรงของโทสะหรือไม่ นี่เป็นชีวิตประจำวัน ซึ่งพระอริยสาวกทั้งหลายไม่กระทำบาปกรรมโดยฐานะ ๔ เพราะว่าท่านเห็นสภาพธรรมตรงตามลักษณะของสภาพธรรมนั้น สภาพธรรมใดเป็นอกุศลก็เป็นอกุศล ไม่ควรเจริญ สภาพธรรมใดเป็นกุศลก็เป็นกุศล ควรเจริญ

๖๔๕

สำหรับข้อความที่ว่า

ผู้ใดประพฤติกว้างธรรมเพราะความรัก ความชัง ความกลัว ความหลง ยศ
ของผู้นั้นย่อมเสื่อมดังดวงจันทร์ในข้างแรม ผู้ใดไม่ประพฤติกว้างธรรมเพราะความรัก
ความชัง ความกลัว ความหลง ยศย่อมเจริญแก่ผู้นั้นดุจดวงจันทร์ในข้างขึ้น ฯ

เป็นความจริงใหม่ในชีวิตประจำวัน ท่านเห็นใครเป็นผู้ตรง เป็นผู้ยุติธรรมจริง ๆ
สรรเสริญใหม่ในความยุติธรรม ในความเป็นผู้มีธรรมของบุคคลนั้น ไม่ว่าบุคคลที่
เกี่ยวข้องจะเป็นญาติ จะเป็นศัตรู ธรรมย่อมเป็นธรรม ความยุติธรรมก็เป็นความ
ยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นการปกครองประเทศ หรือแม้ในครอบครัว ก็ย่อมเป็นที่
สรรเสริญ

เพราะฉะนั้น ถ้าบุคคลใดเป็นผู้ที่ไม่ประพฤติกว้างธรรมเพราะความรัก ความชัง
ความกลัว ความหลง ยศของผู้นั้นย่อมเจริญดุจดวงจันทร์ในข้างขึ้น ตรงกันข้ามถ้า
ผู้ใดประพฤติกว้างธรรมเพราะความรัก ความชัง ความกลัว ความหลง ยศของผู้นั้น
ย่อมเสื่อมดังดวงจันทร์ในข้างแรม

ไม่ว่าในเรื่องเล็กเรื่องใหญ่ ตั้งแต่เรื่องในครอบครัว วงศ์ญาติ มิตรสหาย
จนกระทั่งถึงการปกครองประเทศ ท่านผู้ฟังก็จะเห็นได้ว่า ธรรมย่อมเป็นธรรมตาม
ความเป็นจริง ผู้ใดจะได้ยศ ได้สรรเสริญ ก็ในธรรมที่เป็นกุศลธรรม แต่ผู้ใดจะเสื่อม
จากยศหรือสรรเสริญ ก็เพราะอกุศลธรรม ไม่ใช่บุคคลอื่น ข้อสำคัญคือ ตัวท่านเอง
แต่ละครั้งที่จะเป็นผู้ตรงต่อธรรมและเจริญกุศลธรรมยิ่งขึ้น ก็ต้องพิจารณาด้วย
แม้แต่ว่าขณะนั้นมีความลำเอียงเพราะโลภะบ้างไหม มีความลำเอียงเพราะโทสะบ้าง
ไหม หรือเพราะโมหะ ความไม่รู้บ้างไหม หรือเพราะความกลัวบ้างไหม

ผู้ฟัง ถ้าเป็นเมื่อก่อนที่ยังไม่ได้เจริญสติ ก็เข้าข้างตัวเอง เดียวนี้ขณะที่เจริญ
สติแล้ว เห็นสภาพของความโกรธ ความลำเอียง ความอิจฉา ความต้องการ เห็น

โลภะ โทสะ โมหะในตัวเองมากขึ้น เมื่อยังไม่ได้เจริญสตินั้น ไม่รู้ว่าตัวเองมีโลภะมากแค่ไหน คิดว่าตนเองเป็นคนดีมากแล้ว แต่เมื่อเจริญสติจึงจะเห็น แม้สภาพการที่คุณรับใช้ หรือว่าเด็กเล็กอะไรอย่างนี้ บางครั้งก็ค่อยยังชั่วขึ้น คือ ดูด้วยความเมตตา มีความสงสารเด็ก ดูโดยหน้าที่ โดยความจำเป็น ซึ่งแต่ก่อนไม่ใช่อย่างนั้น ดูด้วยความเกลียดที่เดียว

ส. นี่เป็นผลของการเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ทำให้มีความไวขึ้น และเกื้อกูลต่อการที่จะพิจารณาเหตุการณ์ที่ปรากฏตามความเป็นจริง

ในบ้าน ในครอบครัว ก็มีการให้อยู่เป็นประจำ สมมติว่า ท่านมีผู้รับใช้หลายคน ถ้าท่านชอบบุคคลหนึ่งบุคคลใดมากกว่าบุคคลอื่น ลองพิจารณาการให้ว่า เป็นไปด้วยความเป็นธรรมตามเหตุตามผล หรือว่าเป็นไปด้วยความลำเอียงเพราะความรัก หรือว่าด้วยความพอใจ

แม้แต่ในระหว่างญาติมิตร บุตรธิดา เพื่อนฝูง บุคคลหนึ่งอาจจะหิวมาก แต่ไม่ค่อยเป็นที่รัก แต่บุคคลหนึ่งมีทุกอย่างทุกอย่างสมบูรณ์ทีเดียว เหลือเฟือ แต่ว่าเป็นที่รัก ถ้าจะมีการให้ ลองพิจารณาการให้ของท่านว่า ถ้าให้บุคคลที่ได้รับแล้วจะเป็นประโยชน์แก่เขามากทีเดียวเพราะเขาหิวมาก กับอีกบุคคลหนึ่งซึ่งมีทุกอย่างเหลือเฟือพร้อมพร้อมสมบูรณ์ทุกประการ แต่เพราะความรัก ท่านก็ยังอยากจะให้สิ่งดี ๆ กับผู้ที่ท่านมีฉันทะ มีความพอใจ และก็ยังคงให้สิ่งที่ไม่ประณีต หรือสิ่งที่เลว หรือน้อยมาก กับผู้ที่ท่านไม่พอใจ แม้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้ที่หิวมากหรือเปล่า

นี่เป็นเรื่องของการให้ ซึ่งถ้าท่านพิจารณาและระลึกรู้ สติเกิดขึ้นก็จะทราบว่า ขณะใดเป็นไปด้วยโลภะ คือ ฉันทาคติหรือไม่ หรือเป็นไปตามเหตุตามผล ตามธรรมที่ควรจะเป็น

หรือว่าการที่จะแสดงความไม่พอใจ ถ้าเป็นคนซึ่งท่านชอบท่านรัก แม้จะทำสิ่งเดียวกับคนที่ท่านไม่รักไม่ชอบ แต่การแสดงความไม่พอใจของท่านกับคนที่ท่านไม่รักไม่ชอบ จะแรงกว่าการที่ท่านแสดงความไม่พอใจในการกระทำที่ไม่ถูกของคนที่ท่านรักท่านชอบหรือไม่

เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้ ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานแล้ว สติย่อมเกิดขึ้นระลึกได้ในขณะนั้นได้ว่า เป็นสภาพของอกุศลประเภทใด ขึ้นใด หรือว่าอาจจะ เป็นปัจจัยให้กุศลจิตเกิดขึ้นในขณะต่อไป มีความเมตตาเสมอหน้ากันโดยไม่เลือกที่รัก มักที่ชัง ซึ่งเป็นลักษณะของกุศลธรรมโดยแท้จริง เพราะว่าเมื่อเป็นกุศลธรรม เป็นเมตตาแล้ว ย่อมไม่มีการลำเอียงด้วยความรักหรือความชังใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ถ้ายังเป็นการลำเอียงด้วยความรักหรือความชัง โดยไม่เป็นธรรม ขณะนั้นจะเป็นกุศลไม่ได้

ผู้ฟัง ขอสันนิษฐานอาจารย์ที่กล่าวเมื่อครูนี้นี้ ผมจำบาลีได้ อคติ แปลว่า ทางที่ไม่ควรเดิน คติ แปลว่า ที่ไป อ แปลว่า ไม่ ทางที่ไม่ควรเดิน ผู้ใดประพฤติก็ เหมือนกับพระจันทร์ข้างแรม ครึ่ง ๆ กลาง ๆ บางทีก็มืดไปเลย ส่วนผู้ที่ประพฤติธรรม ไม่มีฉันทะ ไม่มีโทสะ ไม่มีภยา ไม่มีโมหะ ประพฤติอยู่ในธรรมดีแล้ว เหมือนพระจันทร์พ้นจากกลีบเมฆ พระจันทร์ข้างศุภกบิล ข้างขึ้นนะสว่างดี พวกตุลาการถือ เป็นชีวิตจิตใจว่า จะปฏิบัติไม่ล่วงในอคติทั้ง ๔ นี้ นี่เป็นธรรมของผู้พิพากษาตุลาการ ควรจะต้องปฏิบัติ

ส. ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า อคติ ไม่ใช่เรื่องเล็กอย่างที่ท่านคิด เพราะว่า ตราบใดที่ท่านเป็นผู้ไม่ตรง คือ เอียง ๆ อยู่เรื่อย ๆ จะตรงได้อย่างไรต่อสภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะว่าแม้อกุศลธรรมเกิดขึ้นก็ไม่เห็น ก็ไม่รู้ เมื่อไม่รู้ก็ยิ่งกระทำการสะสมอกุศลธรรมคือความเอียงนั้นมากขึ้น ถ้ายังเป็นผู้ที่ยังเอียงอยู่ ก็ไม่สามารถที่จะระลึกพิจารณาสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้ แต่สติที่เกิดขึ้นจะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏโดยสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

ความโกรธเกิดขึ้น ไม่มีชื่อ ใครเคยชื่ออะไร เวลาที่สติระลึกถึงลักษณะของความโกรธซึ่งเป็นสภาพที่ร้อน ที่เผาไหม้ ที่ไม่แถมขึ้นเลย ในขณะนั้น สาธารณะกับทุกคน เวลาที่สภาพนั้นเกิดขึ้นกับบุคคลใด โดยไม่มีชื่อจำกัดเฉพาะ แต่ว่าเป็นลักษณะอาการของสภาพธรรมอย่างนั้น เป็นอย่างนั้น ถ้าจะบัญญัติคำ ก็ชื่อว่าความโกรธ แต่ว่าไม่มีชื่ออย่างที่เรียกกันว่าเป็นบุคคลนั้นบุคคลนี้ เพราะฉะนั้น ถ้าสติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตรงตามความเป็นจริง ความโกรธเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่ความ

โกรธของเรา หรือของใคร ถ้าไม่มีปัจจัยที่จะให้ความโกรธเกิดขึ้น ความโกรธจะไม่เกิด แต่เมื่อมีปัจจัยแล้ว โกรธเกิดขึ้นปรากฏ โดยสภาพที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าผู้นั้นอบรมเจริญสติปัฏฐานระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตรงลักษณะของสภาพธรรมจริง ๆ จะทำให้ปราศจากอคติ คือ การทำสิ่งที่ไม่ควรทำเพราะฉันท์ หรือ โทสะ หรือโมหะ หรือความกลัวภัยได้ เพราะรู้ว่าสภาพธรรมนั้น ๆ เกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เมื่อเป็นอกุศล ปัญญาย่อมเห็นชัดในสภาพธรรมที่เป็นอกุศล และปัญญาที่เกิดขึ้น ย่อมทำกิจละอกุศลที่ละเล็กทีละน้อยไปเรื่อย ๆ

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสติปัฏฐานจะทำให้ท่านระลึกรู้สภาพธรรมซึ่งเป็นอกุศล แม้ว่าเป็นบาปกรรม หรืออคติทั้งหลายที่ยังมีเหตุปัจจัยเกิดขึ้น ก็จะทำให้ลดน้อยลง จนกระทั่งสามารถที่จะดับได้เป็นสมุจเฉท เมื่อบรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า

พระผู้มีพระภาคตรัสกับสิงคาลกคฤหบดีบุตรว่า อริยสาวกละกรรมกิเลสทั้ง ๔ ได้แล้ว ไม่ทำบาปกรรมโดยฐานะ ๔ คือ ไม่ถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ และไม่เสพทางเสื่อมแห่งโกตะ ๖

นี่เป็นชีวิตประจำวันของคฤหัสถ์ ซึ่งยังไม่ใช้บรรพชิต ยังมีกิเลสอยู่มากที่จะทำให้ยังคงเป็นเพศคฤหัสถ์อยู่ แต่แม้กระนั้น คฤหัสถ์ซึ่งมุ่งจะขัดเกลากิเลสให้เบาบางลง ก็จะต้องอบรมปัญญาที่จะรู้ว่า สิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าพระอริยเจ้าชั้นพระโสดาบันบุคคล พระสกทาคามีบุคคล ยังเป็นผู้ที่ยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ยังไม่สามารถที่จะดับความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะได้ ดังเช่นพระอนาคามีและพระอรหันต์ แต่ท่านก็รู้ว่า สิ่งใดควรเจริญ สิ่งใดควรเว้น เพราะฉะนั้น พระอริยเจ้าทั้งหลายไม่เสพทางเสื่อมแห่งโกตะ ๖ ที่เป็นวินัยของคฤหัสถ์ ซึ่งท่านผู้ฟังก็ควรที่จะได้ทราบเพื่อที่ท่านจะได้ไม่เสพทางเสื่อมแห่งโกตะ ๖ นี้ด้วย

ข้อความต่อไปมีว่า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อริยสาวกย่อมไม่เสพทางเสื่อมแห่งโกตะ ๖ เป็นไฉน

ดูกร คฤหบดีบุตร การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นทางเสื่อมแห่งโกตะประการ ๑ การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการเที่ยวไปในตรอกต่าง ๆ ในกลางคืน เป็นทางเสื่อมแห่งโกตะประการ ๑ การเที่ยวดูมหรสพ เป็นทางเสื่อมแห่งโกตะประการ ๑ การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นทางเสื่อมแห่งโกตะประการ ๑ การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการคบคนชั่วเป็นมิตร เป็นทางเสื่อมแห่งโกตะประการ ๑ การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งความเกียจคร้าน เป็นทางเสื่อมแห่งโกตะประการ ๑ ฯ

ท่านผู้ฟัง ผู้อบรมเจริญสติปัฏฐานทุกท่านพิจารณาได้ว่า เมื่อท่านเริ่มสนใจในการเจริญสติปัฏฐาน อหังคารของท่านก็เริ่มที่จะค่อยๆ ไปตามทางของพระอริยเจ้าทั้งหลายยิ่งขึ้น อย่างบุคคลซึ่งเคยเป็นผู้ที่ดื่มน้ำเมา เวลาที่เห็นโทษ และรู้ว่าเป็นสิ่งซึ่งพระอริยเจ้าทั้งหลายท่านงดเว้น แม้ว่าชีวิตของท่านยังจะต้องมีการเกี่ยวข้องกับการดื่มน้ำเมา แต่ท่านก็ยังเห็นว่าควรงดเว้น ส่วนที่จะเว้นได้เป็นสมุจเฉตเมื่อไรนั้น ก็ต้องแล้วแต่เหตุปัจจัย แต่ต้องเริ่มจากการเห็นโทษเสียก่อน ถ้ายังคงไม่เห็นโทษ คิดว่าไม่เป็นไร ท่านก็ยังคงเสพสุราต่อไป

แต่ถ้าเสพแล้วรู้ว่า การเสพสุรานั้นไม่เป็นปัจจัยให้สติเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมเช่นขณะที่สมบุรณ์ด้วยสติสัมปชัญญะและไม่เมา ก็จะทำให้ท่านเว้นการดื่มสุราได้ แต่ก็อาจจะยังคงเกี่ยวข้องกับการดื่มสุราเมื่อจำเป็น ตามควรแก่หน้าที่กิจการงาน หรือในวงสังคมของท่าน แต่ว่าอหังคารจริง ๆ ของท่านเริ่มโน้มไปสู่การที่จะละเว้นการดื่มสุราเมรัยทุกประการซึ่งเป็นทางเสื่อม

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า อหังคารของท่านเริ่มที่จะค่อยๆ ไปสู่อหังคารของผู้ที่จะบรรลुकุณธรรมเป็นพระอริยเจ้าแล้ว

สำหรับการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการเที่ยวไปในตรอกต่าง ๆ ในกลางคืน เป็นทางเสื่อมแห่งโกตะประการหนึ่ง ท่านที่อบรมเจริญสติปัฏฐานเริ่มที่จะรู้ว่า ย่อมละคลายการที่จะเป็นผู้ที่แสวงหาการเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเคยมีอหังคารอย่างนั้น แต่เพราะเหตุว่าเป็นผู้ที่ฝึกปฏิบัติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ก็จะทำให้อหังคารของท่านโน้มไปสู่

อริยาศัยของพระอริยเจ้าซึ่งเว้นจากการเที่ยวไปในตรอกต่าง ๆ ในกลางคืน อันเป็นทางเสื่อมแห่งโศกะประการหนึ่ง

แม้แต่การเที่ยวดูมหรสพ ซึ่งเป็นทางเสื่อมแห่งโศกะประการหนึ่ง ท่านก็จะเห็นได้ว่า แม้ไม่ดับหมดเป็นสมุจเฉท ญาณมิติตรสหายผู้ใดชักชวนไป ท่านก็ไปตามควรแก่เหตุการณ์ ตามปัจจัย แต่ว่าการที่จะเป็นผู้ชวนชวาย หรือพากเพียร หรือมุ่งที่จะไปเที่ยวดูมหรสพซึ่งเป็นทางเสื่อมแห่งโศกะ ก็จะเริ่มละลายเบาบางลง บางท่านอาจจะไม่เว้นการดูภาพยนตร์ ยังคงดูต่อไป แต่ว่าอย่างอื่นนอกเหนือจากภาพยนตร์ซึ่งเป็นมหรสพประการหนึ่ง แต่เป็นโทษมากกว่า เป็นอันตรายมากกว่า ท่านก็เริ่มละลายและมีอริยาศัยที่โน้มไปสู่อริยาศัยของพระอริยเจ้าเพิ่มขึ้น

บางท่านก็สงสัยว่า ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานจะไปไหนดัดบ้างหรือเปล่า ถ้าจะไปก็มีเหตุปัจจัยที่จะให้ไป บังคับบัญชาไม่ได้ แต่สติสามารถที่จะเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ตามขั้นของปัญญาที่ท่านได้สะสมอบรมแล้ว ซึ่งถ้าเป็นปัญญาจริง ๆ จะไม่หวั่นเกรงต่อสถานที่ หรือบุคคล หรือเหตุการณ์ใด ๆ เลย เพราะว่าเป็นปัญญาที่อบรมแล้ว สติเกิดขึ้นขณะใด ปัญญานั้นสามารถรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้ในขณะนั้น ขณะที่นั่งฟังธรรม ถ้าสติเกิดขึ้น ปัญญาก็รู้ชัดในการได้ยิน ในเสียง ในการคิดถึงคำ

ซึ่งแต่ก่อนที่สติจะเกิดขึ้น และปัญญาก็ยังไม่คมกล้า ท่านมีความคิดว่า ท่านกำลังฟังใครกำลังพูด มีสัตว์ มีบุคคลที่กำลังพูด และมีตัวตนที่กำลังฟัง แต่เวลาที่สติเกิดขึ้นและการสะสมปัญญาเพิ่มขึ้น ระลึกรู้ทันถึงความต่างกันของสภาพรู้เสียง ซึ่งเป็นแต่เพียงธาตุรู้ชนิดหนึ่ง ขณะนี้เป็นธาตุรู้เสียง เสียงจึงได้ปรากฏ แต่เวลาระลึกรู้ถึงสภาพรู้หรือธาตุรู้ รู้ว่าไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงธาตุรู้ที่กำลังรู้เสียง ความเป็นตัวตนออกไปแล้วจากการได้ยิน เพราะรู้ว่าเป็นธาตุรู้เสียง ธาตุรู้เสียงไม่สามารถที่จะเห็น ไม่สามารถที่จะคิดนึก ขณะนี้กำลังรู้เสียง เป็นธาตุรู้ เป็นอาการรู้ชนิดหนึ่ง และเสียงเป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏ

ถ้าเป็นการศึกษาโดยปริยัติก็รู้ว่า เสียงเป็นสภาพธรรมที่ปรากฏทางหู ลักษณะของเสียงไม่ปรากฏทางตาอย่างสีกลิ่นฉันทะต่าง ๆ ไม่ปรากฏทางจมูกอย่างกลิ่นต่าง ๆ เพราะฉะนั้น เสียงไม่ใช่กลิ่น เสียงเป็นของจริงชนิดหนึ่งกำลังปรากฏ และก็ไม่ใช่มีแต่เสียงเท่านั้นที่ปรากฏ เพราะว่ามี การนึกถึงคำ หรือความหมายที่ละคำ ๆ ขณะที่กำลังนึกถึงความหมาย ไม่ใช่ได้ยินเสียง ไม่ใช่ธาตุได้ยินเสียง ไม่ใช่สภาพรู้เสียง และก็ไม่ใช่เสียง แต่เป็นสภาพหรือธาตุที่รู้คำ ขณะนี้ ชะ-ณะ-นี้ เป็นธาตุรู้คำ ชะ-ณะ-นี้

เพราะฉะนั้น ในขณะนั้น ไม่ว่าท่านจะได้ยินเสียงใคร จะเป็นเสียงเพลงที่อยู่ในดนตรี หรือว่าจะเป็นเสียงคนคุยกัน หรือว่าเป็นเสียงอะไรก็ตามแต่ ถ้าสติเกิดระลึกถึงสภาพที่ตรึก คือ นึก คือ คิดถึงคำ ก็จะได้รู้ได้ว่า ไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคลเลยในขณะนั้น เป็นแต่เพียงสภาพคิด ธาตุคิด ธาตุรู้คำ ที่เกิดขึ้นคิดที่ละคำ ๆ

ถ้าสติรู้ชัดในสภาพคิด เพราะวาระลึกเนื่อง ๆ บ่อย ๆ ไม่ได้ยินเสียงเลยก็ยังคิดได้ คิด ที่ละคำ ๆ ก็เป็นลักษณะคิด เพราะฉะนั้น หลังจากที่ได้ยินเสียงแล้ว ก็คือคิดนั่นเอง เหมือนกัน ก็คิดถึงคำที่ละคำ ๆ เพราะฉะนั้น แม้แต่ตัวท่านก็ไม่มี แม้แต่คนที่กำลังร้องเพลง หรือว่ากำลังพูดกำลังคุยก็ไม่มี เวลาที่สติเกิดขึ้น ปัญญาคมกล้า มีแต่เพียงผู้เดียวซึ่งได้แก่สภาพหรือธาตุที่กำลังรู้คำ ที่กำลังมีคำที่ละคำเป็นอารมณ์ในขณะนั้นเท่านั้น

๖๔๖

ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานทราบว่า ไม่ว่าท่านจะอยู่ที่ไหน สติก็สามารถจะระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ปัญญาไม่ได้เกรงกลัวต่อสถานที่หรือว่า เหตุการณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าอบรมเจริญแล้ว ปัญญาย่อมสามารถที่จะเกิดขึ้นรู้สภาพ ธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้ เพราะฉะนั้น การที่อภัยาศัยของท่านจะโน้ม ไปสู่อภัยาศัยของพระอรียเจ้า ไม่ใช่เป็นไปโดยการฝืน หรือว่าโดยการบังคับ แต่เป็น เพราะปัญญาเกิดขึ้นรู้สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่ว่าท่านจะอยู่ ณ สถานที่ใด ก็ย่อมเป็นชีวิตจริงของท่านซึ่งเกิดขึ้นเป็นไปตามการสะสมที่สะสมมาที่จะ เป็นบุคคลนั้นในสถานที่นั้น และสติก็สามารถเกิดขึ้นระลึกรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ในขณะนั้นได้

สำหรับประการต่อไป คือ การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการพนัน อันเป็นที่ตั้งแห่ง ความประมาท เป็นทางเสื่อมแห่งโคตะประการหนึ่ง

โดยนัยเดียวกัน สำหรับผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ แต่ก่อนท่านอาจจะ เคยเล่นไพ่ สนุก ไม่มีอะไรทำ อยู่ว่าง ๆ ไม่ได้ เพราะว่าเป็นผู้มีกิเลส เพราะฉะนั้น ก็ต้องแสวงหาสิ่งที่กิเลสพอใจ บางท่านไปดูภาพยนตร์ตามกิเลสที่พอใจซึ่งสะสมมา บางท่านเล่นไพ่ เพราะว่ามีกิเลสในการเล่นไพ่นี้ซึ่งสะสมมาพอใจที่จะเป็นอย่างนั้น

แต่ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน จะหยุดเล่นไพ่ไหม จะหยุดหรือยัง หยุดเด็ดขาด เป็นสมุจเฉท หรือว่าบางครั้งก็เล่น บางครั้งก็ไม่เล่น ก็แล้วแต่อภัยอาศัยอีกเหมือนกัน บางครั้งอาจจะหยุดได้เลยทันที แล้วแต่ชีวิตของแต่ละท่านว่า เป็นใคร อยู่ในสถานที่ใด และอยู่กับบุคคลใด

ถ้าอยู่กับมิตรสหายเพื่อนฝูง ซึ่งมีฉันทะ มีความพอใจในการที่จะเล่นไพ่ และก็มี การชักชวนเกิดขึ้น ขณะนั้นถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานจะทราบว่า ท่าน

จะเล่นหรือท่านจะไม่เล่น เพราะเหตุใด เพราะว่าไม่มีใครสามารถที่จะรู้สภาพธรรมในอนาคตว่าจะเกิดขึ้นประการใด คิดว่าจะไม่ไปดูภาพยนตร์ แต่ไปใหม่

พระโสดาบันบุคคลไปหรือเปล่า พระสกทาคามีบุคคลไปหรือเปล่า ดูการมหรสพต่าง ๆ ตามคุณธรรม เพราะฉะนั้น ผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นผู้ที่ตรงต่อสภาพธรรมตามความเป็นจริง

ถ้าท่านเป็นพระอริยเจ้าชั้นพระโสดาบัน ท่านก็ไม่เข้าใจผิดว่าท่านเป็นพระสกทาคามีบุคคล หรือพระอนาคามีบุคคล หรือพระอรหันต์ ถ้าท่านเป็นพระสกทาคามีบุคคล ท่านก็ไม่เข้าใจผิดว่า ท่านเป็นพระอนาคามี หรือพระอรหันต์ ท่านตรงต่อสภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น ก็แล้วแต่ชีวิตของแต่ละท่านที่สะสมมา โดยที่นอกจากบุคคลอื่นจะไม่ทราบชีวิตของคนอื่นจะเป็นอย่างไรแล้ว แม้แต่ตัวท่านเอง ในวันหนึ่ง ๆ นี้ ท่านก็ยังไม่ทราบว่าเกิดขึ้นเป็นไปอย่างไร แต่ผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานจะทราบว่า ไม่ว่าสภาพธรรมใดจะเกิดขึ้นเป็นไป ย่อมเกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัยที่ได้สะสมมา ซึ่งถ้าสติเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมในขณะนั้นตามความเป็นจริง จะไม่ยึดถือสภาพธรรมในขณะนั้นว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล

และเมื่อปรากฏว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละลักษณะตามความเป็นจริง จะทำให้ละคลายการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ซึ่งเป็นขั้นต้นของการที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉทได้ เพราะทราบใดที่ยังมีตัวตนที่แสนดี ก็ยังไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้ เพราะมีความยึดติดในความดีนั้นว่าเป็นเรา หรือว่าเป็นตัวเรา ไม่รู้ว่าเป็นเพียงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยที่ได้สะสมมา

ถ้าปัญญาไม่เกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพของกิเลสที่ละเอียดขึ้น ก็ย่อมไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้ ซึ่งกิเลสทั้งหลายจะปรากฏให้เห็นในชีวิตประจำวันนี้เอง ถ้าผู้ใดยังมีกิเลสมาก และมุ่งเหลือเกินที่จะประพฤติดีประพฤติชอบโดยไม่อบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ก็จะมีเห็นว่า ไม่สามารถที่จะต้านทานแรงของกิเลสได้

แต่เพราะเหตุว่าเป็นผู้มีปฏิกิริยาธรรมเจริญสติปัญญาฐานนั่นเอง จึงทำให้ปัญญาละเอียดขึ้น และรู้ว่าสภาพธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นเป็นปกติในชีวิตประจำวันนั้น เป็นธรรมทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น ธรรมไม่ใช่อยู่ที่อื่น

บางท่านเข้าใจว่า ชีวิตประจำวันไม่ควรจะเป็นสภาพธรรม เพราะฉะนั้น ท่านจะต้องหลีกเลี่ยงไปแสวงหาสภาพธรรมเพื่อที่จะรู้แจ้งในสภาพธรรมนั้น ซึ่งนั่นหมายความว่า ท่านไม่เข้าใจลักษณะของสภาพธรรม เพราะแท้ที่จริงแล้วทุกขณะที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงเป็นสภาพธรรม ไม่ต้องไปแสวงหาสภาพธรรมอื่นเลย ขณะนี้ เดียวนี้สภาพธรรมกำลังปรากฏ และถ้าสติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมในขณะนี้ก็จะรู้ว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

สติจะต้องเกิดขึ้น ระลึก ศึกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่ว่าจะเป็นกุศลธรรม หรืออกุศลธรรม หรือวิบากก็ตาม ล้วนแต่เป็นสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยตามความเป็นจริง ซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนทั้งสิ้น

เพราะฉะนั้น สภาพธรรมตามปกติในชีวิตประจำวันนี่เอง ที่สติจะต้องระลึก รู้ ศึกษา จนกว่าจะประจักษ์ชัดว่า สภาพธรรมนั้นไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

ข้อความในสังคัลลสูตร พระผู้มีพระภาคทรงแสดงให้เห็นถึงชีวิตประจำวันของผู้ที่ยังมีกิเลสสะสมอยู่มากน้อยต่างกัน และสำหรับข้อปฏิบัติของผู้ที่เป็นพระอริยเจ้า หรือผู้ที่ดำเนินหนทางไปสู่ความเป็นพระอริยเจ้า ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อริยสาวก ย่อมไม่เสพทางเสื่อมแห่งภคะ ๖ เป็นไฉน

ชีวิตของคฤหัสถ์ทุกคนจำเป็นเหลือเกินที่จะต้องมีภคะ หรือภคสมบัติ ภคทรัพย์ ที่จะต้องจับจ่ายใช้สอยเพื่อการดำรงชีวิต แต่ผู้ที่ไม่สามารถจะพิจารณาเห็นว่า สิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร ก็ย่อมจะเสพทางเสื่อมแห่งภคะ แต่พระอริยเจ้าเป็นผู้ที่ศึกษา ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตรง สภาพธรรมใดเป็นอกุศล ลักษณะของอกุศลธรรม ปรากฏในความเป็นอกุศลให้พระอริยเจ้าเว้นตามควรแก่สติ ตามควรแก่ปัญญาของพระอริยเจ้าชั้นต่าง ๆ ไม่เข้าใจผิดว่า อกุศลเป็นกุศล

เพราะฉะนั้น ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อริยสาวกย่อมไม่เสพทางเสื่อมแห่งโภคะ ๖ เป็นไฉน

ดูกร คฤหบดีบุตร การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการเที่ยวไปในตรอกต่าง ๆ ในกลางคืน เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การเที่ยวดูมหรสพ เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการคบคนชั่วเป็นมิตร เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งความเกียจคร้าน เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ ฯ

ผู้ที่สนใจในการขัดเกลากิเลสทราบได้ว่า เป็นความจริง ท่านเริ่มน้อมไปสู่ข้อปฏิบัติของผู้ที่เป็นพระอริยะ โดยท่านที่เคยดื่มสุราก็คงจะเริ่มงดเว้น ประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการเที่ยวไปในตรอกต่าง ๆ ก็เช่นเดียวกัน ก็คงจะงดเว้น และก็น้อยลง

สำหรับความหมายของคำว่า เที่ยว หมายถึงการไปสู่ที่ใดโดยไม่มีกิจธุระ และในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์

การเที่ยวดูมหรสพ แต่ก่อนท่านอาจจะเป็นผู้ที่ติดมากในการดูมหรสพต่าง ๆ แต่เมื่อเป็นผู้ที่มีการอบรมเจริญสติปัฏฐาน ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงแล้ว แม้ว่าท่านไม่สามารถจะงดเว้นการดูมหรสพได้โดยเด็ดขาด เพราะว่ายังเป็นวิสัยของคฤหัสถ์ แต่แม้กระนั้นท่านก็จะสังเกตได้ว่า ท่านลดความติดลงไป คือ ดูก็ได้ ไม่ดูก็ได้ ไม่ดูนาน ๆ ก็ยังได้ เป็นผู้เริ่มเปลี่ยนอัธยาศัย ซึ่งเคยเป็นผู้ที่ติดในการดูมหรสพ

สำหรับการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ก็โดยนัยเดียวกัน ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานจะสังเกตได้ว่า ตามปกติแต่ก่อนนี้ อาจจะเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยในการพนัน แต่ว่าเมื่อเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานแล้ว เล่นก็ได้ ไม่เล่นก็ได้ และก็ไม่ได้มีจิตผูกไว้ในเรื่องการพนัน แต่อาจจะเป็นเพียงการเพลิดเพลินตามปกติวิสัยของผู้ที่เป็นคฤหัสถ์

สำหรับเรื่องการประกอบเรื่อง ๆ ซึ่งการคบคนชั่วเป็นมิตร เป็นความเสื่อมแห่ง โภคะ ท่านก็จะทราบได้ว่า บุคคลที่ท่านคบหาสมาคมด้วยเป็นบุคคลเช่นไร โดยการ เป็นผู้ที่มิปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน เพราะว่ากิเลสในตัวท่านมีเท่าไร สติสามารถ ระลึกรู้ตามความเป็นจริงได้รวดเร็วว่องไวยิ่งขึ้นเท่านั้น แต่ก่อนอาจจะเป็นผู้ที่มีกาย วาจาที่ไม่ดีงาม แต่พอเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน สติมีความชำนาญขึ้น รู้ว่ากายอย่างนั้นไม่สมควร วาจาอย่างนั้นไม่สมควร ทำให้ปัญญาที่รู้อย่างนั้น กระทำ กิจละเว้นกายวาจาที่ไม่สมควร ตามควรแก่ปัญญาที่ท่านได้อบรม แต่ไม่ใช่จะหมด ที่เดียว ไม่เกิดอีกเลย และเมื่อท่านสามารถรู้สภาพความจริงของความเป็นปุถุชนของ ตัวท่านได้ละเอียดขึ้นดังนี้ ก็ทำให้ท่านรู้จักคนอื่นชัดเจนปรุโปร่งยิ่งขึ้นดังนี้ จนกระทั่งรู้ว่า บุคคลที่ท่านคบหาสมาคมด้วยแต่ละบุคคลนั้น เป็นบุคคลอย่างไร บุคคลใดควรเว้น และบุคคลใดควรคบ

ปัญญาที่เกิดจากการอบรมเจริญสติปัฏฐานจะทำให้ท่านรู้ว่า การคบกับบุคคล ทั้งหลายนั้นเพื่อประโยชน์อะไร ถึงแม้ว่ามิตรสหายในอดีตจะเป็นผู้ที่มีความประพฤติไม่ เหมาะสม ซึ่งการเจริญสติปัฏฐานทำให้ท่านรู้จักตัวท่านละเอียด และทำให้ท่านรู้จักผู้ ที่ท่านคบหาสมาคมละเอียดขึ้นด้วย แต่แม้กระนั้น ท่านอาจจะมีจิตเมตตาใคร่จะ เกื้อกูลแม้บุคคลซึ่งมีความประพฤติที่ไม่สมควร

เพราะฉะนั้น การคบหาสมาคมกับบุคคลทั้งหลาย ก็จะเป็นไปในทางที่เป็น ประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นการคบหาสมาคมกับผู้ที่เป็นมิตรที่ดี หรือผู้มีความประพฤติทาง กาย ทางวาจา และจิตใจไม่เหมาะสมที่จะคบหาสมาคมด้วย

ถ. ในสังคาลกสูตร พระผู้มีพระภาคทรงแสดงให้คฤหัสถ์ประพฤติธรรม ๑๔ ประการ มีกรรมกิเลส ๔ อคติ ๔ ไม่เสพธรรมเป็นทางเสื่อมแห่งโภคะ ๖ รวมกันเป็น ๑๔ ประการ ธรรม ๑๔ ประการนี้ คฤหัสถ์ควรประพฤติ แต่กระผมอยากจะขอเพิ่มอีก สูตรหนึ่งที่อาจารย์เคยบรรยายมานานมาแล้ว คือ มหานามสูตร สูตรนี้พระองค์ทรงแสดง กับคฤหัสถ์เหมือนกัน เพราะฉะนั้น อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลายก็ควรประพฤติธรรมใน ที่นี้อีก ๑๑ ประการ คือ ให้เจริญอินทรีย์ ๕ และอนุสติ ๖

ธรรม ๑๑ ประการนี้ บวกกับอีก ๑๔ เป็น ๒๕ ธรรม ๒๕ ประการนี้ ไม่ว่าอุบาสก อุบาสิกา ก็ควรจะเจริญทั้งนั้น เพราะฉะนั้น กระผมอยากจะชักชวนให้อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลายในปัจจุบันนี้ ประพฤติธรรมทั้ง ๒๕ ประการ คือ ให้เจริญอินทรีย์ ๕ ให้เจริญอนุสติ ๖ ละกรรมกิเลส ๔ ละอคติ ๔ ละความเสื่อมแห่งโรค ๖

ธรรม ๒๕ ประการนี้ ใครปฏิบัติแล้ว กระผมคิดว่าจะต้องบรรลुเป็นพระอรหันต์ในวันใดวันหนึ่งแน่นอน

ส. เรื่องที่จะบรรลु ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย แม้ว่าพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคจะทรงแสดงไว้ถึง ๓ ปีก คือ ทั้งพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก กิเลสก็ไม่หมด ไม่ว่าจะอ่านจบแล้ว อ่านจบอีก ก็ไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้

ด้วยเหตุนี้การศึกษาพระธรรมที่ทรงแสดงไว้โดยละเอียด ก็เพื่อที่จะได้เข้าใจในจุดประสงค์ที่ทรงแสดงแต่ละสูตรแต่ละตอน และจะเห็นได้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงเป็นพระบรมศาสดาจริง ๆ ที่ทรงชี้ธรรมแต่ละข้อแต่ละตอนให้ผู้ฟังได้เข้าใจ ได้เห็นคุณและโทษ เพื่อที่จะได้ประพฤติปฏิบัติตาม

อย่างข้อความในสังคัลลสูตร จะเห็นได้ว่า สังคัลลมาณพเป็นผู้ที่มีความเห็นผิด มีความเข้าใจผิด มีการไหว้ผิด คือ ไหว้ทิศโดยที่ไม่รู้ความหมายของการที่ควรจะเป็นผู้ที่มีความประพฤติอย่างไรในชีวิตประจำวัน จึงจะเป็นการนอบน้อมหรือเป็นกุศลที่ถูกต้อง เพราะฉะนั้น ถ้าจะพูดให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเจริญกุศล แต่ว่าอกุศลที่มีเต็มและหนักมากยังไม่ได้บรรเทา ยังไม่ได้ละลายลงไปเลย กุศลนั้นจะเกิดได้อย่างไร

ในบางครั้ง สำหรับผู้มีกิเลสเบาบาง หรือว่ามีจิตอ่อนแอแล้ว ก็ทรงแสดงเรื่องของการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม การอบรมเจริญปัญญายิ่งขึ้นในกาลที่ควรสำหรับบุคคลนั้น แต่ในกาลที่กิเลสกลุ้มรุมหนักมาก ยากที่จะปล่อยไป จะทำอย่างไรจะให้ไปอบรมเจริญกุศลก็ไม่ไหว เพราะว่ากุศลไม่เกิด ไม่สามารถที่จะเกิดได้ มีปัจจัยของกิเลสที่สะสมมามาก จนกระทั่งกิเลสเหล่านั้นเองมีกำลังที่ปรากฏให้เห็นความแรงกล้าของกิเลสเหล่านั้น

การอบรมปัญญาจะต้องเป็นผู้ที่ละเอียดรอบคอบ ระมัดระวัง อุปการเกื้อกูล ส่งเสริมทุกด้าน ทุกประการที่จะให้กุศลงอกงามขึ้น

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาค บางครั้งได้ทรงแสดงโทษของกิเลสนานาประการ ที่แต่ละบุคคลสะสมมาให้บุคคลนั้นเห็นโทษจริง ๆ เป็นขั้น ๆ เป็นลำดับขั้นไป ตั้งแต่ การไม่เสพทางเสื่อมแห่งโลกะ เป็นต้น เพราะว่าสภาพธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นกับแต่ละ บุคคลนั้น เป็นจริงตามที่ได้สะสมมา และปรากฏในชีวิตประจำวันนั่นเอง

ถ้าชีวิตประจำวันของบุคคลทั้งหลายยังเต็มไปด้วยกิเลส และจะให้ไปถึง พระนิพพานทันที ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เลย ถ้ามีกิเลสสะสมมา มีฉันทะความ พพอใจในการดื่มน้ำเมา คือ สุรา ซึ่งยังไม่เลิก จะทำอย่างไร นอกจากจะชี้โทษให้เห็น ว่า เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ และอบรมเจริญสติปัญญาประกอบกันไปด้วย เพื่อที่ว่า เมื่อบรรลुकุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์แล้ว ก็สามารถที่จะดับความยินดีพอใจใน สิ่งที่ไม่เกื้อกูลแก่ปัญญา เพราะว่าปัญญาย่อมเกิดขึ้นในขณะที่มีสติสัมปชัญญะ สมบูรณ์ ไม่ใช่ในขณะที่หมดสติ หรือในขณะที่มัวเมา มึนเมา

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงได้ทรงแสดงโทษที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันของ คฤหัสถ์ ให้คฤหัสถ์ได้เห็นเพื่อจะได้ละเว้น และประพฤติในทางที่เกื้อกูลแก่การที่จะให้ ปัญญาเกิดขึ้น ละคลาย จนกระทั่งดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท

ข้อความต่อไปใน **สิงคาลกสูตร** พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโทษของการ ประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมา ซึ่งดูเหมือนว่าทุกท่านก็ทราบดี ไม่น่าที่พระผู้มีพระ- ภาคจะต้องทรงชี้โทษเลย แต่แม้กระนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นธรรมที่ท่านผู้ฟังอาจจะเห็นว่า เป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่สำคัญ แต่พระผู้มีพระภาคก็ทรงมีพระมหากรุณาที่จะทรงชี้โทษ ของสิ่งที่เป็นโทษ เพื่อที่บุคคลใดพิจารณาไตร่ตรองแล้ว จะได้ประพฤติปฏิบัติตามด้วย

๖๔๗

ข้อ ๑๗๙

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๖ ประการนี้ คือ ความเสื่อมทรัพย์อันผู้ดื่มพึงเห็นเอง ๑ ก่อการทะเลาะวิวาท ๑ เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๑ เป็นเหตุเสียชื่อเสียง ๑ เป็นเหตุไม่รู้จักละอาย ๑ มีบาทที่ ๖ คือ เป็นเหตุทอนกำลังปัญญา ๑

ดูกร คฤหบดีบุตร โทษ ๖ ประการในการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเหล่านี้แล ฯ

นี่เป็นชีวิตประจำวัน ซึ่งขณะที่ดื่มไม่เห็นโทษ แต่เวลาโทษเกิด รู้ได้ว่าเกิดจากการดื่มสุรา เช่น ความเสื่อมทรัพย์ อันผู้ดื่มพึงเห็นเอง เพราะว่าผู้ที่ดื่มสุราก็คงจะดื่มเป็นนิตยถ้าติดแล้ว และดื่มลำพังคนเดียวก็คงจะไม่ใช่ที่พอใจ จะต้องมิมิตรสหายมากมายทีเดียวในการดื่มสุราแต่ละครั้ง ซึ่งก็เป็นเหตุทำให้มีการเสียทรัพย์ในสิ่งที่ไม่จำเป็นมากขึ้น

ในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะในอรรถกถา ได้แสดงชีวิตของบุคคลต่าง ๆ ในครั้งอดีตไว้ ไม่ว่าจะเป็นพระชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเองในชาติก่อน ๆ หรือว่าของพระอริยสาวกในครั้งโน้นที่ท่านเหล่านั้นยังเป็นผู้ที่ไม่หมดกิเลส ได้มีความประพฤติดังไร ๆ ในเรื่องของธรรมที่ทรงแสดงไว้ก็มีปรากฏมาก เช่น ในเรื่องโทษของการดื่มสุราเมรัย คือ ความเสื่อมทรัพย์อันผู้ดื่มพึงเห็นเอง ๑ ก่อการทะเลาะวิวาท ๑

ขณะที่กำลังดื่ม ยังไม่มีการทะเลาะวิวาท ก็ไม่เห็นโทษ แต่เวลาที่เกิดการทะเลาะวิวาทขึ้นจากการเป็นผู้ที่ดื่มสุรา ก็จะเห็นได้จริง ๆ ว่า ถ้าขณะนั้นไม่ดื่มสุราหรือว่าไม่เมึนเมาแล้ว อาจจะไม่ทะเลาะวิวาท มีสติสัมปชัญญะพอที่จะเห็นว่าสิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร สามารถที่จะระงับไว้ ไม่ให้เกิดการทะเลาะวิวาทได้

แต่เวลาที่มีการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นเพราะเป็นผู้ที่ตื๋มน้ำเมา ก็เห็นได้ว่า การทะเลาะวิวาทบางครั้งอาจจะมีโทษถึงกับทำให้เสียชีวิต ให้ถึงกับความตายก็ได้

เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๑

ผู้ที่ดื่มสุรามาก ๆ ก็เกิดโรคภัยต่าง ๆ ได้ เวลาที่เกิดโรคภัยต่าง ๆ แล้ว ก็เห็นได้ว่า เป็นโทษที่มาจากการดื่มสุรา

เป็นเหตุเสียชื่อเสียง ๑

เพราะว่าจะทำในสิ่งที่ไม่สมควรได้หลายประการ เช่น บางท่านอาจประทุษร้ายมารดาบิดา มิตรสหาย หรือแม้แต่สมณะก็ได้ เพราะความมึนเมา ซึ่งก็จะทำให้เป็นผู้ที่เสียชื่อเสียง

เป็นเหตุไม่รู้จักละอาย ๑

อาจจะกระทำการสิ่งใดก็ได้ ซึ่งในขณะที่ไม่มึนเมาไม่สามารถจะกระทำได้เลย

มีบทที่ ๖ คือ เป็นเหตุทอนกำลังปัญญา ๑

ถ้าปกติเป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ก็สามารถที่จะให้ปัญญาเกิดขึ้นในขณะนั้นได้ แต่ถ้าขณะใดที่ขาดสติ มึนเมา ขณะนั้นแม้ปัญญาซึ่งมีอยู่ก่อน ก็ถึงความเสื่อมได้ เช่น พระศาสดา เป็นต้น

ผู้ฟัง เรื่องการจะละกิเลสต่าง ๆ อยู่ที่เจตนาของบุคคลนั้น พระธรรมของพระพุทธองค์สอนละเอียดมาก แต่ผู้ปฏิบัติปฏิบัติได้น้อย เพราะไม่มีเจตนา ไม่เชื่อถ้อยอย่างผม เป็นต้น เมื่อก่อนไม่ค่อยศรัทธาอะไรเท่าไร ศรัทธาไปตามบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ ตอนบวชแล้วจึงรู้ อย่างที่ผมเคยบอกอาจารย์ ที่ว่ามาสะดุดใจตอนพระติสสเถระอิสสระยาพระอรหันต์ ท่านก็ไปเกิดเป็นเปรต เปลื่อยกายอะไรต่าง ๆ ใจก็นึกกลัว จึงอยากจะปฏิบัติให้ห่างไกลจากเวรกรรมนั้น ครั้นปฏิบัติเข้า ก็ไปในทางที่ผิดอีก ปฏิบัติตั้ง ๑๐ – ๒๐ ปี ก็ไม่ถูก เพราะว่าหนทางไปไม่ถูก

ส. นี่ก็เป็นชีวิตหนึ่งในสังสารวัฏฏ์ ซึ่งท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า แต่ละชีวิตแต่ละภพ แต่ละชาติ ก็มีเหตุการณ์ ประสพการณ์ต่าง ๆ แต่พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้ สามารถที่จะอุปการะแก่ผู้ที่ฟังแล้วก็พิจารณาในเหตุผล ทำให้มีการประพฤติปฏิบัติตามได้เพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้น แต่ละชีวิตของท่านเองก็เหมือนกัน

ชาตินี้เป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งในสังสารวัฏฏ์ ซึ่งมีกุศลบ้าง อกุศลบ้างที่ได้กระทำมาแล้ว และที่ได้กระทำในชาตินี้ ซึ่งต่อไปก็เป็นอดีต เพราะฉะนั้น แต่ละภพ แต่ละชาติ กว่าที่จะได้อบรมเจริญปัญญาที่จะรู้สภาพธรรมตรงตามความเป็นจริง สามารถที่จะประจักษ์สัจธรรมจนกระทั่งดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท ถ้าจะจาริกไว้ในพระไตรปิฎกก็ได้มากจนเหลือที่จะจาริก

เพราะฉะนั้น ในพระไตรปิฎกก็มีแต่เพียงชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้องกับพระผู้มีพระภาคในครั้งที่ยังไม่ปรินิพพาน ซึ่งเป็นตัวอย่างสำหรับบุคคลในครั้งนี้อย่างนี้ แต่ตามความเป็นจริงแล้ว สภาพธรรมทุกอย่างเป็นของจริง เป็นสังสารวัฏฏ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งสืบต่อและเกิดขึ้นตามการสะสม เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ และวิจิตรขึ้นเรื่อย ๆ ช่วงเวลาที่ท่านอยู่ในที่นี้ ท่านก็สะสมสิ่งใหม่ ๆ สำหรับที่จะเป็นปัจจัยให้นามธรรมและรูปธรรมข้างหน้าเกิดขึ้นวิจิตรเป็นไปต่าง ๆ แล้ว

ขณะนี้ก็มีรูปธรรมและนามธรรมซึ่งกำลังเกิด เกิดเพราะการสะสมซึ่งสืบต่อมาเป็นปัจจัยให้นามธรรมและรูปธรรมในขณะนี้เกิดขึ้นเป็นไปอย่างนี้ แต่ว่าขณะที่มีการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้โผฏฐัพพะ การคิดนึกต่าง ๆ สุขทุกข์ต่าง ๆ ทางใจ ก็เป็นการสะสมเพิ่มขึ้นของปัจจัยซึ่งวิจิตรขึ้น และก็จะเกิดปัจจัยให้นามรูปข้างหน้าเป็นไปต่าง ๆ ตามการสะสมที่เพิ่มขึ้นด้วย

ธ. ผมเคยนั่งอยู่คนเดียว จิตคิดดีผมก็รู้ คิดไม่ดีผมก็รู้ เรียนถามอาจารย์ว่า อาศัยอะไรถึงได้รู้ว่า คิดดีก็รู้ คิดไม่ดีก็รู้

ส. เหตุปัจจัย

ธ. หมายถึงสติด้วยใช่ไหม

ส. ทุกอย่าง เป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้เกิดขึ้น สภาพธรรมที่เกิดขึ้นจะเกิดขึ้นโดยปราศจากเหตุปัจจัยไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น จึงควรสะสมเหตุปัจจัยที่จะให้กุศลจิตเกิด และควรจะเป็นกุศลจิตที่สามารถรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงที่จะดับการยึดถือสภาพธรรมทั้งหลายว่า เป็นเรา เป็นของเรา หรือว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโทษของการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการเที่ยวไปในตรอกต่าง ๆ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการเที่ยวไปในตรอกต่าง ๆ ในกลางคืน ๖ ประการเหล่านี้ คือ ผู้นั้นชื่อว่าไม่คุ้มครองไม่รักษาตัว ๑ ไม่คุ้มครองไม่รักษาบุตรภรรยา ๑ ไม่คุ้มครองไม่รักษาทรัพย์สมบัติ ๑ เป็นที่ระแวงของคนอื่น ๑ คำพูดอันไม่เป็นจริงในที่นั้น ๆ ย่อมปรากฏในผู้นั้น ๑ อันเหตุแห่งทุกข์เป็นอันมาก แวดล้อม ๑

ดูกร คฤหบดีบุตร โทษ ๖ ประการในการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการเที่ยวไปในตรอกต่าง ๆ ในเวลากลางคืนเหล่านี้แล ฯ

อะไรก็ตามซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีความจำเป็น ย่อมให้โทษ เช่น ในการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการเที่ยวไปในตรอกต่าง ๆ ก็ย่อมมีโทษ เพราะว่าภัยอันตรายทั้งหลายย่อมมีได้ในการเที่ยวไปในตรอกต่าง ๆ ในกลางคืน นอกจากนั้นยังเป็นที่ระแวงของบุคคลอื่นว่า บุคคลนี้ไปไหนในตรอกต่าง ๆ ในเวลากลางคืน หรือว่าในยามวิกาล เพราะฉะนั้น ถ้ามีกรรมอะไรซึ่งเป็นทุจริตกรรมเกิดขึ้น ก็ย่อมเป็นที่ระแวงสงสัยของบุคคลอื่นได้ว่า ผู้ที่เที่ยวไปในตรอกต่าง ๆ ในเวลากลางคืนนั้น คงจะเป็นผู้ที่ประกอบกรรมนั้น เพราะฉะนั้น ก็ย่อมได้รับทุกข์โทษมาก เกิดจากการที่เป็นที่ระแวงของบุคคลอื่น เป็นที่สงสัยของบุคคลอื่น

ข้อความต่อไป ทรงแสดงโทษในการเที่ยวดูมหรสพ ๖ ประการ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร โทษในการเที่ยวดูมหรสพ ๖ ประการเหล่านี้ คือ รำที่ไหนดำไปที่นั่น ๑ ขับร้องที่ไหนดำไปที่นั่น ๑ ประโคมที่ไหนดำไปที่นั่น ๑ เสภาที่ไหนดำไปที่นั่น ๑ เพลงที่ไหนดำไปที่นั่น ๑ เถิดเทิงที่ไหนดำไปที่นั่น ๑

ดูกร คฤหบดีบุตร โทษ ๖ ประการในการเที่ยวดูมหรสพเหล่านี้แล ฯ

โทษทั้งหมดรวมความได้ว่า จะต้องเสียทรัพย์ นี่เป็นของที่แน่นอนที่สุดในการเที่ยวไป ในการเที่ยวทุกแห่ง อย่างน้อยก็ต้องมีการเตรียมเสื้อผ้า หรือถ้าเป็นเทศกาลต่าง ๆ ก็อาจจะต้องเตรียมอาหารสำหรับในการเดินทาง หรือสำหรับในการที่จะจัดไว้ที่บ้าน เวลาที่ท่านปลีกตัวไปเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ

และยังจะต้องเสียค่าคุมหรสพต่าง ๆ ซึ่งเวลาที่ไปดูก็คงไม่ได้ไปดูเฉย ๆ จะต้องมีการรับประทานอาหารด้วย มีการวิ่งเร่ต่าง ๆ เพราะฉะนั้น ก็จะต้องเสียค่าอาหาร หรือค่าเครื่องดื่ม นอกจากนั้น คือ เสียเวลาทำงาน และอดนอนด้วย

โทษต่าง ๆ รวมกันแล้ว ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า แม้จะได้ฟังโทษของการคุมหรสพ หรือพิจารณาเห็นโทษของการเที่ยวคุมหรสพด้วยตัวของท่านเองแล้ว ขณะที่เห็นโทษก็เป็นตอนหนึ่ง แต่กิเลสที่มี ก็ยังทำให้เป็นผู้ที่เที่ยวคุมหรสพด้วย

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ตราบใดที่ยังมีกิเลสอยู่ และไม่ประจักษ์สภาพธรรมตามความเป็นจริง ย่อมไม่สามารถที่จะละชีวิตตามปกติตามความเป็นจริงของกุศลได้ แต่แม้กระนั้น ท่านก็จะดำเนินชีวิตที่คล้อยไปตามชีวิตของพระอริยเจ้าเพิ่มขึ้น

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๖ ประการเหล่านี้ คือ ผู้ชนะยอมก่อเวร ๑ ผู้แพ้ย่อมเสียทรัพย์ที่เสียไป ๑ ความเสื่อมทรัพย์ในปัจจุบัน ๑ ถ้อยคำของคนเล่นการพนัน ซึ่งไปพูดในที่ประชุมฟังไม่ขึ้น ๑ ถูกมิตรรอมตาตย์หมิ่นประมาท ๑ ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย เพราะเห็นว่า ชายนักเลงเล่นการพนันไม่สามารถจะเลี้ยงภรรยา ๑

ดูกร คฤหบดีบุตร โทษ ๖ ประการในการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเหล่านี้แล ฯ

๖๔๘

สำหรับผู้ที่เว้นการพนัน ก็เป็นผู้ที่จะไม่ได้รับโทษจากการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๖ ประการ

ในชีวิตนี้ แม้บางครั้งจะไม่ใช้การพนัน แต่ก็อาจจะมีการแพ้การชนะในเรื่องอื่น หรืออาจจะเป็นในเรื่องของการถกเถียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ได้ ผู้ชนะจะทำอย่างไร ถ้าเป็นผู้ที่มีอกุศลจิตจะทำอย่างไร อาจจะไม่ยั้งผู้แพ้ หรือว่าดูถูกดูหมิ่น หรือว่าริบเอาของ ๆ ผู้แพ้ก็ได้ ซึ่งนั่นเป็นอกุศลจิต แต่ถ้าเป็นกุศลจิต ก็ไม่ทำให้ผู้อื่นเกิดความน้อยใจ เสียใจ หรืออับอาย ถ้าเป็นเรื่องที่ท่านชนะในเหตุผล ก็เป็นความจริงอย่างนั้นตามเหตุผลเท่านั้น อย่าถือโอกาสที่จะเยาะเย้ย หรือว่าทำให้บุคคลอื่นเสียใจ น้อยใจ ซึ่งจะเป็นเหตุทำให้บุคคลผู้นั้นอาจจะคิดก่อเวร หรือต้องการที่จะชนะท่านในภายหลัง ในทางที่ไม่เป็นธรรมก็ได้

เพราะฉะนั้น เรื่องของสภาพของจิตใจ แม้ว่าจะไม่ใช่เป็นไปในเรื่องของอบายมุข หรือทางแห่งความเสื่อมโดยตรง แต่แม้กระนั้นกุศลจิตและอกุศลจิตก็ย่อมจะเกิดได้ตามการสะสม ตามการพิจารณาที่ละเอียดขึ้น

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนือง ๆ ซึ่งการคบคนชั่วเป็นมิตร ๖ ประการเหล่านี้ คือ นำให้เป็นนักเลงการพนัน ๑ นำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้ ๑ นำให้เป็นนักเลงเหล้า ๑ นำให้เป็นคนหลงผู้อื่นด้วยของปลอม ๑ นำให้เป็นคนโกงเขา ซึ่งหน้า ๑ นำให้เป็นคนหัวไม้ ๑

ดูกร คฤหบดีบุตร โทษ ๖ ประการในการประกอบเนือง ๆ ซึ่งการคบคนชั่วเป็นมิตรเหล่านี้แล ฯ

ถ้าท่านผู้ฟังพิจารณาชีวิตในอดีตของท่าน จะเห็นได้จากการคบกับมิตรที่ไม่ดีว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปให้ชีวิตของท่านประพบัติในทางทุจริตได้นานาประการ

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเรื่อง ๆ ซึ่งความเกียจคร้าน ๖ ประการ เหล่านี้ คือ มักให้อ้างว่าหนาวนัก แล้วไม่ทำการงาน ๑ มักให้อ้างว่าร้อนนัก แล้วไม่ทำการงาน ๑ มักให้อ้างว่าเวลาเย็นแล้ว แล้วไม่ทำการงาน ๑ มักให้อ้างว่ายังเข้าอยู่ แล้วไม่ทำการงาน ๑ มักให้อ้างว่าหิวนัก แล้วไม่ทำการงาน ๑ มักให้อ้างว่าระหายนัก แล้วไม่ทำการงาน ๑ เมื่อเขามากไปด้วยการอ้างเลศ ผลัดเพี้ยนการงานอยู่อย่างนี้ โภคะที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถึงความสิ้นไป

ดูกร คฤหบดีบุตร โทษ ๖ ประการในการประกอบเรื่อง ๆ ซึ่งความเกียจคร้าน เหล่านี้แล ฯ

ธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงทั้งหมด ไม่ใช่ให้พิจารณาคนอื่น แต่ให้พิจารณาตนเอง

ก่อนที่จะเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน เป็นคนเกียจคร้านบ้างหรือเปล่า บางท่านหนาวนัก ไม่ทำ เป็นผู้ที่ย่อท้อต่อเหตุการณ์ทั้งปวง เพราะว่าความเกียจคร้าน ก็คือความย่อท้อต่อการทำงานหรือต่อเหตุการณ์นั่นเอง ส่วนความไม่ย่อท้อ ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่ตรงกันข้าม คือ ความแกล้วกล้า อาจหาญ ที่จะไม่ให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นอุปสรรค ซึ่งผู้ที่ยังไม่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐาน ยังไม่เห็นคุณประโยชน์ของการที่จะใช้เวลาให้มีค่า ซึ่งก่อนนั้นท่านอาจจะเป็นคนเกียจคร้านบ้าง โดยการศึกษาพิจารณาดูว่า ข้ออ้างในการที่ท่านย่อท้อต่อการทำงานนั้น เป็นไปในประการที่ว่าหนาวนักบ้างไหม สำหรับท่านที่กลัวหนาว หรือว่าไม่ชอบหนาว และสำหรับท่านที่กลัวร้อน ก็บอกว่าร้อนนัก ทำไม่ไหวบ้างไหม

แต่ว่าผู้ที่มีความอดทน ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม หนาวก็เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ร้อนก็เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ไม่สามารถที่จะบังคับบัญชาได้เลย กำลัง

หนาว จะเปลี่ยนหนาวให้เป็นร้อนก็ไม่ได้ กำลังร้อนจะเปลี่ยนร้อนให้เป็นหนาวตามที่ต้องการก็ไม่ได้ เห็นความเป็นอนัตตาของสภาพธรรมทั้งหลายตามความเป็นจริง และรู้ว่าชีวิตที่มีประโยชน์ คือ การไม่ย่อท้อต่อเหตุการณ์ทั้งปวง ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ก็ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทันที แต่ถ้าเป็นผู้ที่ยังไม่เห็นค่าของกาลเวลาที่ผ่านไป ท่านก็จะขาดประโยชน์ทั้งทางโลกและทางธรรมด้วย

บางท่านก็อาจจะอ้างว่า เย็นแล้ว ไม่ทำทำงาน มีไหมอย่างนี้ เย็นแล้ว จะค่าแล้ว ทำก็ไม่เสร็จ ทำก็ไม่ทัน

นี่เป็นปกติในชีวิตประจำวัน แต่ถ้าลองทำดู จะได้ประโยชน์มากจากการที่ไม่ย่อท้อ หรือไม่เกียจคร้าน ในขณะที่อ้างว่าเย็นแล้วและจะไม่ทำ เสียประโยชน์ไป แต่ถ้าลองทำดู ได้ประโยชน์แล้ว จะเป็นการอ่านหนังสือธรรม หรือว่าจะเป็นประกอบการกุศลใด ๆ ก็ตาม หรือว่าจะเป็นการทำสิ่งที่มีประโยชน์ ก็สามารถที่จะทำได้โดยที่ เป็นผู้ที่ไม่ย่อท้อ แม้ว่าในขณะนั้นจะเป็นเวลาเย็นแล้ว

บางท่านก็อาจจะอ้างว่า ยังเข้าอยู่ ก็เช่นเดียวกัน ที่อ้างว่ายังเข้าอยู่ ถ้าท่านไม่เกียจคร้าน ในขณะที่ยังเข้าอยู่ ท่านจะทำประโยชน์จากเวลาที่ยังเข้าอยู่นั้นได้มากทีเดียวจากการเป็นผู้ที่ตื่นเช้า ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ไม่เคียดร้อนเลยว่ายังเข้าอยู่ ทันทีที่ตื่น ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงได้ และยังสามารถที่จะเป็นประโยชน์ในทางโลก โดยเห็นว่า มีเวลาเพิ่มขึ้นในวันนั้นอีกมาก เพราะว่าท่านเป็นผู้ที่ตื่นเช้าโดยไม่คิดว่าเข้าเกินไปในการที่จะทำสิ่งที่เป็นประโยชน์

บางท่านอาจจะอ้างว่า หิวนัก และไม่ทำทำงาน นี่ก็เช่นเดียวกัน ถ้าเป็นผู้ที่ไม่เกียจคร้าน คือ เป็นผู้ที่ไม่ย่อท้อแล้ว หิวเป็นเรื่องธรรมดา ถ้าจะกระทำในระหว่างนั้นให้เสร็จ การงานที่คิดว่าจะพักไว้ก่อนก็ยังเสร็จได้ นั่นเป็นผู้ที่ไม่ย่อท้อต่อความหิว

บางท่านอาจจะอ้างว่า กระจายนัก แล้วก็ไม่ทำอะไร ในขณะที่กระจายนัก ถ้าเป็นผู้ที่ไม่ย่อท้อ ก็จะทำให้ประโยชน์ได้ แต่ผู้ที่เกียจคร้านก็จะเสียประโยชน์ไป

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยาภรณ์ภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถา ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

เพื่อนในโรงสุราก็มี เพื่อนกล่าวแต่ปากว่าเพื่อนก็มี ส่วนผู้ใดเป็นสหายในเมื่อ ความต้องการเกิดขึ้นแล้ว ผู้นั้นจัดว่าเป็นเพื่อนแท้

เหตุ ๖ ประการ คือ การนอนสลาย ๑ การเสพภรรยาผู้อื่น ๑ ความประสงค์ ผูกเวร ๑ ความเป็นผู้ทำแต่สิ่งหาประโยชน์มิได้ ๑ มิตรชั่ว ๑ ความเป็นผู้ตระหนี่เหนียวแน่นนัก ๑ เหล่านี้ ย่อมกำจัดบุรุษเสียจากประโยชน์สุขที่จะพึงได้พึงถึง คนมี มิตรชั่ว มีเพื่อนชั่ว มีมรรยาทและการเที่ยวชั่ว ย่อมเสื่อมจากโลกทั้งสอง คือ จาก โลกนี้และจากโลกหน้า

เหตุ ๖ ประการ คือ การพนันและหญิง ๑ สุรา ๑ ฟ้อนรำขับร้อง ๑ นอนหลับในกลางวัน บำเรอตนในสมัยมิใช่กาล ๑ มิตรชั่ว ๑ ความตระหนี่เหนียวแน่นนัก ๑ เหล่านี้ ย่อมกำจัดบุรุษเสียจากประโยชน์สุขที่จะพึงได้พึงถึง

ชนเหล่าใดเล่นการพนัน ดื่มสุรา เสพหญิงภรรยาที่รักเสมอด้วยชีวิตของผู้อื่น คบแต่คนต่ำช้า และไม่คบหาคนที่มีความเจริญ ย่อมเสื่อมเพียงดังดวงจันทร์ใน ข้างแรม

ผู้ใดดื่มสุรา ไม่มีทรัพย์ หากการทำงานเลี้ยงชีวิตมิได้ เป็นคนขี้เมา ปราศจาก สิ่งเป็นประโยชน์ เขาจักจมลงสู่หนี่เหมือนก้อนหินจมน้ำ ฉะนั้น จักทำความอาภูลแก่ ตนทันที

คนมักมีการนอนหลับในกลางวัน เกลียดชังการลุกขึ้นในกลางคืน เป็นนักเลง ขี้เมาเป็นนิจ ไม่อาจครอบครองเหย้าเรือนให้ดีได้ ประโยชน์ทั้งหลายย่อมล่วงเลยหาย หม่อมที่จะทำการงาน ด้วยอ้างเลศว่า หนาวนัก ร้อนนัก เวลานี้เย็นเสียแล้ว ดังนี้ เป็นต้น ส่วนผู้ใดไม่สำคัญความหนาวและความร้อนยิ่งไปกว่าหญ้า ทำกิจของบุรุษอยู่ ผู้นั้นย่อมไม่เสื่อมจากความสุขเลย ฯ

พระผู้มีพระภาคทรงอุปมาความอดทนว่า เป็นสิ่งที่สมควร เพราะว่าแม้แต่หญ้า ก็ยังทนต่อความหนาวความร้อนได้ และทำไมผู้ที่ต้องการประโยชน์จากการมีชีวิต จะ

ไม่ทำสิ่งที่มีประโยชน์โดยอ้างว่า หนาวนัก ร้อนนัก ตามข้อความที่ว่า ส่วนผู้ใดไม่สำคัญความหนาวและความร้อนยิ่งไปกว่าหญ้า ทำกิจของบุรุษอยู่ ผู้นั้นย่อมไม่เสื่อมจากความสุขเลย

ชีวิตที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมของคฤหัสถ์ จะปราศจากการกระทำกิจการงานหรือภาระหน้าที่ต่าง ๆ ไม่ได้ เพราะฉะนั้น ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากทางโลก ที่จะเกื้อกูลให้เป็นผู้ที่สามารถประพาสธรรมได้โดยสะดวกสบาย ต้องเป็นผู้ที่ไม่ประมาท โดยการที่สิ่งใดที่เป็นโทษ ก็เห็นว่าเป็นโทษ และก็จะละสิ่งนั้นเสีย ส่วนสิ่งใดที่เป็นประโยชน์ ก็เห็นว่าเป็นประโยชน์ และก็จะควรที่จะประพาสตามสิ่งที่เป็นประโยชน์นั้น ก็จะเป็นการประคับประคองชีวิตของคฤหัสถ์ผู้ใคร่ต่อการดับกิเลส ให้ถึงความดับทุกข์สิ้นกิเลสได้โดยไม่ยาก โดยสะดวกสบาย

ถ. ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ผู้ที่เล่นการพนัน ผู้ที่ดื่มสุรา จะไม่มีความสุขในชาตินี้และชาติหน้า แต่คนที่เขากำลังเล่นการพนันก็ดี กำลังดื่มสุราก็ดี ขณะนั้นเขาถือว่าเขามีความสุข ทำไมพระผู้มีพระภาคตรัสว่า ไม่มีความสุขในชาตินี้

สุ. เล่นแล้วชนะทุกทีครั้งหรือ จะได้มีความสุขเสียทุกที

ถ. ขณะทีเล่นนะ ถ้าพูดถึงการพนัน ผมเล่นแต่ละที่ได้เป็นแสน ทรมานที่สุด ๓ วัน ๓ คืน คืนวันเสาร์เล่นตลอดคืน คืนวันเสาร์นั้นรับประทานอาหารได้ แต่รุ่งเช้าวันอาทิตย์ได้แต่ไขลวกบ้าง ข้าวต้มบ้างเท่านั้น ไปถึงกลางคืนวันอาทิตย์ไม่ต้องกินอะไรอีก นอกจากน้ำและบุหรี่ อย่างอื่นกินไม่ได้แล้ว เพราะตลอดคืนไม่ได้นอน ทรมานที่สุดขณะที่เล่น แต่ผู้ที่เล่นเล็ก ๆ น้อย ๆ สลึง ๒ สลึง เขาก็ถือว่าเขาเพลิดเพลิน มีความสุข

สุ. ก็ให้มากอย่างที่ว่า จะได้ซาบซึ้งในพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ไม่ได้นำความสุขอะไรมาให้เลย แม้ในขณะที่เล่น จิตใจก็หวนไหว มีใครบ้างไหมที่อยากแพ้ ไม่มี ขณะนั้นเป็นสุขไหม ระหว่างที่ไม่อยากเป็นผู้แพ้ กลัวว่าจะแพ้ และกลัวต่อการที่จะสูญเสียทรัพย์ เพราะไม่แน่ว่าจะได้ทรัพย์ หรือจะเสียทรัพย์ นอกจากนั้น ถ้าเสียทรัพย์มาก ๆ เกิดเป็นหนี้ เป็นทุกข์หรือเป็นสุข และถ้าเป็นเหตุให้

กระทำทุจริตกรรมที่จะเป็นผู้ชนะในการพนัน หรือว่าจะพินหนี่ในทางทุจริต ก็ย่อมเป็นทุกข์ทั้งในชาตินี้และในชาติหน้าด้วย เพราะว่าจะต้องได้รับผลของอกุศลกรรม

ถ. ทางเลื่อมแห่งโกตะทั้ง ๖ ประการ ในสมัยก่อนผมครบหมดทั้ง ๖ ประการ และในพระไตรปิฎก พระองค์ทรงแสดงถึงโทษ คงจะแสดงเป็นระเบียบกระมัง แต่ที่จริงมีกว่านั้น ตัวผมมีมากกว่านั้น

แต่ว่าเวลานี้ละหมดแล้ว เหลือแต่บุหรี บุหรีนี้ยังไม่เห็นโทษเท่าไร แต่เห็นนะ เห็นแล้ว ไปไหนมาไหนอีรุงตุงนัง ต้องพกบุหรี พกไฟแช็ก กระเป๋าเสื้อต้องใหญ่ ๆ ถึง ๒ ใบ ถ้าไม่มี ๒ ใบ ใส่ไม่ได้ เพราะต้องมีแว่นตา บุหรี ไฟแช็ก สมุด เต็มไปหมด ก็เห็นโทษเพียงเท่านี้ ส่วนโทษอื่นยังมองไม่เห็น เพราะฉะนั้น บุหรียังเลิกไม่ได้ อื่น ๆ เลิกไปหมดแล้ว

การที่เลิกได้นั้น ไม่ใช่ตั้งใจว่าจะเลิก ที่เลิกได้ก็เพราะเห็นโทษ ในเมื่อเห็นโทษแล้ว ก็พยายามละ ที่แรกก็ยังไม่ละได้ ต้องใช้เวลา

การพนันเลิกมาเห็นจะเป็นปีที่ ๓ พวกเพื่อน ๆ ก็อัสจรรย์ว่า เล่นถึงขนาดนี้แล้ว เลิกได้จริง ๆ หรือ บางทีไม่แน่ใจตัวเอง ลองไปสักที ไปลองดูซิว่าจะเล่นหรือไม่เล่น พอไปถึงเพื่อนก็ดูว่าจะแน่ขนาดไหน เขาก็พยายามแข่ง พยายามด่า พยายามจูง พยายามชวน ที่แรก ๆ ก็เล่นอีก ไม่แน่ใจตัวเอง ไปอีก ๆ ที่นี้เลิกจริง ๆ ชวนอย่างไรก็ไม่เอา ผมคิดว่า เวลานี้คงจะเลิกเด็ดขาด หนั่งนี้ดูเหมือนกัน ๑๐ ปีแล้วดูเรื่องเดียว คือ เหง้าเจีย ที่โอเดียน จำได้เลย

ทางเลื่อมแห่งโกตะทั้ง ๖ ประการนี้ ไม่ได้ตั้งใจว่าจะเลิก แต่ถ้าเจริญสติปัฏฐาน ปัญญาเกิด รู้คุณรู้โทษ เห็นว่าเป็นโทษ ก็ละเอง พยายามละ ที่แรก ๆ ก็ยังไม่ละเด็ดขาดไม่ได้ ต้องใช้เวลา ติดมานานเสียแล้ว เห็นว่าเป็นโทษก็พยายามละ วันหนึ่งก็ละได้ ไม่ใช่ว่าจะได้เดี๋ยวนั้น จะให้เลิกเดี๋ยวนี้อยู่ เป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น เรื่องทางเลื่อมแห่งโกตะที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้นั้น ถ้าผู้ใดเจริญสติ อบรมเจริญปัญญาแล้ว ละได้เด็ดขาดจริง ๆ

ส. เพราะฉะนั้น ขอให้ท่านผู้ฟังซึ่งยังละไม่ได้ เป็นผู้มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน เรื่องที่จะละหรือไม่ละ ไม่ต้องคิดไว้ก่อนเลย แต่ว่าเมื่อปัญญาเกิดขึ้น ก็จะทำกิจของปัญญา โดยการที่จะละคลายอหังการในทางอกุศล และโน้มไปสู่อหังการของพระอริยเจ้าเพิ่มขึ้น

ถ. ลอตเตอรีกับสนามม้า เราจะหาทางอย่างไรที่จะปลดเปลื้องสองอย่างนี้ออกไป จะเอาพระไตรปิฎกไปบอกเขา หรือจะเอนกไปขู่เขา เขาก็ไม่เห็นด้วย เราจะหนีหนทางอะไร ทำให้หยุดยั้งลอตเตอรีและสนามม้าได้บ้าง พอจะบอกทางได้ไหม

ส. ไม่ต้องทำอะไรกับเขา กับเราคนเดียวก็พอ พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงทั้งหมด สำหรับให้พิจารณาสภาพธรรมที่ท่านเองสะสมมา เพราะว่าบุคคลอื่นไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขท่านได้ฉันใด ท่านก็ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขบุคคลอื่นได้ฉันนั้น เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นผู้ที่ฟังพระธรรมเพิ่มขึ้น เห็นคุณค่าของพระธรรม และน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติตาม ท่านก็จะได้รับประโยชน์จากพระธรรม โดยที่ไม่สามารถจะไปบังคับบัญชา หรือจะไปเปลี่ยนแปลงตามใจชอบ แต่ว่าจะต้องอาศัยเหตุปัจจัย คือ ปัญญาที่เกิดขึ้น

ถ. ธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงกับสิงคาลกอุบาสก คือ ธรรมที่ทรงแสดงกับอุบาสก แต่ธรรมที่พระองค์ทรงแสดงกับพระภิกษุฉันนั้น ผมเห็นว่า มีจุดประสงค์ที่ต่างกัน เช่น การดื่มสุรา พระองค์ทรงแสดงไว้ในสูตรอื่นๆ ว่า เป็นการทำให้เกิดความประมาท การดื่มหรสพต่างๆ ก็ดี พระผู้มีพระภาคก็ทรงแสดงว่า เป็นข้าศึกต่อกุศลธรรม แต่ในสูตรนี้พระองค์ทรงมุ่งว่า จะทำให้เสื่อมโมคชะ เสื่อมโมคสมบัติ ผมสงสัยว่า ในเมื่อคฤหัสถ์ดื่มสุราแล้ว จะไม่มีความประมาทอย่างนั้นหรือ

ส. ประมาททั้งหมด ไม่ว่าคฤหัสถ์ หรือบรรพชิต

ถ. ทำไมพระผู้มีพระภาคไม่ทรงแสดง แต่ทรงแสดงว่า เป็นการเสื่อมทรัพย์

ส. การเสื่อมทรัพย์นั้นแหละ ประมาทมากที่สุด ที่ให้ทรัพย์เสื่อมไป

๖๔๙

ถ. การดูมหรสพ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงกับพระภิกษุว่าเป็นข้าศึก ถ้าคนผู้ใดไปดูมหรสพก็ทรงแสดงว่าเสื่อมทรัพย์ แต่ไม่เป็นข้าศึกหรืออย่างไร

ส. สำหรับพระภิกษุเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ และต่อการที่จะประพฤติ ปฏิบัติขัดเกลากิเลสในเพศของสมณะ

ถ. ถ้าคนผู้ใดไปดูมหรสพ ไม่เป็นข้าศึกหรืออย่างไร

ส. ชีวิตของคนผู้ต่างกันกับบรรพชิต คนผู้ไม่ใช่บรรพชิต บรรพชิตไม่ใช่ คนผู้ใด กิเลสที่มีต่างกัน ทำให้ชีวิตต่างกันเป็น ๒ เพศ

ถ. จุดมุ่งหมายที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงกับพระภิกษุ และกับคนผู้ใดนั้น ต่างกัน หรือไม่จึงต่างกัน

ส. เพราะเหตุว่าเจตนาของการที่จะขัดเกลากิเลสในเพศของบรรพชิต ไม่ใช่ เป็นผู้ที่ยึดเกลากิเลสในเพศของคนผู้ใด เพศต่างกันตามกิเลสที่มี ตามการสะสมที่มี

คามิกะ อาจารย์ว่าถูกแล้ว บรรพชิตเขาเรียกว่า เป็นข้าศึกกับ พรหมจรรย์ พุตก็น่าย ๆ อย่างไม่เกรงใจ พรหมจรรย์ คือ ประพฤติอย่างพรหม พรหมไม่มีลูกเมีย สมรวาสนั้นมีลูกเมีย คนละเรื่อง ท่านจึงเทศน์เฉพาะเรื่องเฉพาะราย คำสอนของพระองค์บางที่ก็เฉพาะเรื่อง บางที่ก็เฉพาะราย เพราะฉะนั้น สมรวาส ไม่ได้ห้ามมีลูกมีเมีย ไม่ได้ประพฤติดัวอย่างพรหม พระท่านก็ว่าไปอย่างหนึ่ง พระพุทธเจ้าท่านห้ามไม่ให้กินข้าวเย็น หรือเวลาวิกาล สมรวาสห้ามหรือเปล่า เป็นคน ละเรื่อง คนละราย รวมความแล้วก็อย่างที่อาจารย์ว่า อปปมาเทนะ สัมปาเทถะ นี่เป็นยาหม้อใหญ่ หรืออย่างที่ท่านกล่าวว่า รอยเท้าสัตว์ทั้งหลาย รอยเท้าช้างเป็น ใหญ่ที่สุด สมัยพระพุทธเจ้าท่านว่ารอยเท้าช้างใหญ่ที่สุด ฉันทิธ ธรรมทั้งหลาย อปปมาทธรรม เหมือนกับว่าธรรมทุก ๆ อย่างมารวมอยู่ในอปปมาทธรรม ที่อาจารย์ กล่าวถูกต้องแล้ว

ส. พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงทั้งหมด เพื่อความไม่ประมาททั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อที่จะประคับประคองชีวิตให้ไปสู่จุดประสงค์ คือ การดับกิเลสเป็นสมุจเฉทได้โดยไม่ยาก เพราะถ้าชีวิตยังคลุกเคล้ากับทางเลื่อม ก็ยากเหลือเกินที่จะให้เจริญทางฝ่ายกุศลที่ปัญญาสามารถจะเกิดรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ แต่ถ้ามีการขัดเกลากิเลสและเป็นผู้ที่ไม่ประมาท ไม่ทำให้ชีวิตต้องถึงความเลื่อมในทางโลก ก็จะเกื้อกูลต่อการที่จะดับกิเลสได้

ข้อความต่อไป ใน **สิงคาลกสูตร** พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเรื่องของการคบมิตร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะว่าในชีวิตของแต่ละท่านเป็นไปไม่ได้เลยที่จะอยู่ตามลำพังผู้เดียว เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า มิตรสหายย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ชีวิตของท่านเป็นไปในทางกุศล หรือในทางอกุศลมากน้อยเพียงไร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร คน ๔ จำพวกเหล่านี้ คือ คนนำสิ่งของ ๆ เพื่อนไปถวายเดียว(คนปอกลอก) ๑ คนดีแต่พูด ๑ คนหัวประจบ ๑ คนชักชวนในทางพินาศ ๑ ท่านพึงทราบว่าจะไม่ใช่มิตร เป็นแต่คนเทียมมิตร ฯ

พระธรรมทั้งหมดที่ทรงแสดงเพื่อที่จะพิจารณาตัวท่านด้วย เพราะฉะนั้น นอกจากจะคิดถึงบุคคลอื่นซึ่งเป็นมิตรสหายที่ท่านคบหาสมาคม ท่านควรจะพิจารณาว่า สภาพของจิตใจที่ยังมีกิเลสของท่านทำให้ท่านเป็นมิตรประเภทหนึ่งประเภทใดในมิตรเหล่านี้บ้างหรือไม่

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร คนปอกลอก ท่านพึงทราบว่าจะไม่ใช่มิตร เป็นแต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ คือ เป็นคนคิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว ๑ เสียให้น้อยคิดเอาให้ได้มาก ๑ ไม่รับทำกิจของเพื่อนในคราวมีภัย ๑ คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตัว ๑

ดูกร คฤหบดีบุตร คนปอกลอก ท่านพึงทราบว่าจะไม่ใช่มิตร เป็นแต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ เหล่านี้แล

เพื่อนมีมาก แต่เพื่อนประเภทใดจัดว่าเป็นคนปอกกลอก คือ เป็นคนที่คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว ในการที่คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียวก็ต้องมีวิธีการว่า ทำอย่างไรจึงเป็นผู้ได้ ถ้าไม่เสียเสียเลยอาจจะไม่ได้อะไรเลย เพราะฉะนั้น มิตรประเภทหนึ่งที่เป็นมิตรปอกกลอก คือ เสียให้น้อยคิดเอาให้ได้มาก

ไม่รับทำกิจของเพื่อนในคราวมีภัย นี่ก็แสดงให้เห็นแล้วว่า คบบุคคลอื่นเพียงเพื่อประโยชน์ของตนเท่านั้น ซึ่งลักษณะประการหนึ่งที่เห็นชัดคือ บุคคลที่เป็นคนปอกกลอกซึ่งเป็นแต่เพียงคนเทียมมิตร คือ คบเพื่อนเพราะเห็นประโยชน์ของตัวเอง นี่เป็นชีวิตจริงในสังคมในชีวิตประจำวัน ซึ่งท่านจะพิจารณาได้ว่า บุคคลใดเป็นมิตรประเภทใดโดยการที่เมื่อมีเหตุจำเป็นเกิดขึ้น เพื่อนบางคนที่เป็นมิตรแท้ก็จะรับทำกิจทุกอย่างให้ แต่ว่าผู้ที่เป็นแต่คนเทียมมิตรนั้นไม่ยอมรับทำกิจใด ๆ ให้เลย

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร คนดีแต่พูด ท่านพึงทราบว่ามีมิตร เป็นแต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ คือ เก็บเอาของล่วงแล้วมาปราศรัย ๑ อ้างเอาของที่ยังไม่มีมาถึงมาปราศรัย ๑ สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้ ๑ เมื่อกิจเกิดขึ้นแสดงความขัดข้อง (ออกปากพึงมิได้) ๑

ดูกร คฤหบดีบุตร คนดีแต่พูด ท่านพึงทราบว่ามีมิตร เป็นแต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ เหล่านี้แล

คนที่พูดมาก ๆ มีไหมที่เป็นเพื่อนกัน คุยกัน สนทนากัน แต่ละคนก็มีลักษณะของการพูดต่าง ๆ กันไป ส่วนคนที่ไม่ใช่มิตร เป็นแต่คนเทียมมิตร ปากหวาน คือ ดีแต่พูด ลักษณะของคนที่ดีแต่พูดซึ่งเป็นคนเทียมมิตร คือ เก็บเอาของล่วงแล้วมาปราศรัย เช่น ของที่คิดว่าจะให้ ที่คิดว่าเป็นประโยชน์ต่อคนอื่น แต่ว่าเป็นสิ่งที่ล่วงแล้วทั้งนั้น ไม่ใช่เป็นสิ่งที่กำลังมีอยู่เฉพาะหน้า แต่ว่าอ้างถึงสิ่งที่ผ่านไปแล้ว ไม่เป็นประโยชน์อีกแล้ว นี่เป็นลักษณะหนึ่ง

บางท่านอาจจะไม่พูดถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว แต่อ้างเอาของที่ยังมาไม่ถึงมาปราศรัย เช่น ปีนี้จะเป็นอย่างนี้ จะได้ประโยชน์อย่างนี้ จะได้ลาภอย่างนั้น จะแบ่งปันให้อย่างโน้น แต่ว่ายังไม่เกิดขึ้นเลย เพราะฉะนั้น ก็เป็นผู้ที่อ้างเอาของที่ยังไม่มาถึงมาปราศรัย แต่ว่าถ้าเกิดขึ้นจริง ๆ ลองดูน้ำใจมิตรว่า จะเป็นอย่างที่เคยปราศรัยไว้บ้างไหม นี่ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะของผู้ที่ดีแต่พูด คือ เป็นผู้ที่ไม่ใช่มิตร เป็นคนเทียมมิตร

แต่ข้อสำคัญ คือ พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไม่ใช่เพื่อที่จะให้พิจารณาบุคคลอื่น ที่จะให้เป็นผู้ที่เลือกคบผู้ที่มีประโยชน์ แต่ควรที่ท่านจะพิจารณาตนเองด้วยว่า ยังมีกิเลส ยังมีอกุศลสะสมมาที่จะเป็นบุคคลที่พูดหวาน ๆ พูดเพราะ ๆ และก็พูดปราศรัยโดยที่ใจจริง ๆ หาได้เป็นอย่างนั้นไม่

ถ้าท่านสะสมมาที่จะเป็นบุคคลอย่างนี้ และสติเกิดขึ้นระลึกได้ว่า ขณะนั้นเป็นคำพูดที่เกิดขึ้นเพราะสะสมมาที่จะเป็นผู้ที่ปากหวานหรือดีแต่พูด ท่านก็จะได้ว่า ขณะนั้นเกิดขึ้นเพราะอกุศลจิต และถ้าปัญญารู้ในสภาพธรรมตามความเป็นจริง เห็นอกุศลที่สะสมมาว่า เป็นโทษ ควรที่จะต้องละ ควรที่จะต้องขัดเกลา ปัญญาที่รู้ตามความจริงอย่างนั้น จะทำให้ท่านละคลายการที่จะเป็นบุคคลที่ดีแต่พูด

เพราะฉะนั้น ธรรมทั้งหมดไม่ใช่มีอยู่ภายในบุคคลอื่นเท่านั้น แม้ในตัวของท่านเอง ซึ่งสติสามารถที่จะเกิดขึ้นระลึกได้ตามความเป็นจริง เป็นผู้โดยตรงต่ออกุศลธรรมที่สะสมมาเห็นอกุศลที่มีในตนว่า บุคคลอื่นไม่สามารถจะละให้ได้ และเห็นว่าอกุศลธรรมนั้นเป็นโทษจริง ๆ เป็นอกุศลที่ควรดับให้หมด ซึ่งการที่เห็นโทษของอกุศลในขณะนั้น จะเป็นปัจจัยทำให้สภาพของอกุศลจิตเกิดขึ้นแทนอกุศลในขณะนั้นได้

คนที่ไม่ใช่มิตร เป็นคนเทียมมิตรที่ดีแต่พูด บางคนก็ สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้

ข้อความในอรรถกถา อธิบายความหมายของพญฺชนะที่ว่า สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่หาประโยชน์มิได้ ว่าหมายถึง ไม่ใช่อ้างถึงสิ่งที่ผ่านไปแล้ว หรือว่าสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น แต่พูดในสิ่งที่ให้ไม่ได้ คือ เป็นที่รู้อยู่ว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ให้ไม่ได้ แต่ก็ดีแต่พูด ปากหวานว่าจะให้ หรือเห็นว่าเป็นประโยชน์สำหรับคนนั้น แต่ความเป็นจริงแล้ว สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะให้ได้ จะโดยกฎหมายหรือจะโดยประการใดก็ตาม แต่แม้กระนั้นการ

สะสมมาที่เป็นผู้ที่ดีแต่พูดก็ทำให้เกิดอกุศลจิต และก็กล่าวคำพูดที่ไม่จริง ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นสิ่งที่ให้ไม่ได้ ก็กล่าวว่าเป็นสิ่งที่จะให้

นอกจากนั้น คือ เมื่อกิจเกิดขึ้นแสดงความขัดข้อง คือ ออกปากฟังมิได้

นั่นก็เป็นลักษณะของคนที่ดีแต่พูด เพราะว่าเวลาที่ยังไม่มีความจำเป็นเกิดขึ้นทำอะไร ๆ ก็ทำได้ทุกอย่างโดยคำพูด แต่ถ้ามีกิจจำเป็นเกิดขึ้นจริง ๆ แล้ว ขอร้องให้ทำ ก็ไม่สามารถจะทำให้ได้ โดยอ้างความจำเป็นต่าง ๆ ที่ไม่สามารถจะทำให้ได้

นี่เป็นลักษณะของคนเทียมมิตร

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร คนหัวประจบ ท่านพึงทราบว่ามีมิตร เป็นแต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ คือ ตามใจเพื่อนให้ทำความชั่ว (จะทำชั่วก็คล้อยตาม) ๑ ตามใจเพื่อนให้ทำความดี (เวลาที่เพื่อนจะทำดีก็คล้อยตาม) ๑ ต่อน้ำสรวลเสรว ๑ ลับหลังนินทา ๑

ดูกร คฤหบดีบุตร คนหัวประจบ ท่านพึงทราบว่ามีมิตร เป็นแต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ เหล่านี้แล

อกุศลที่เกิดขึ้นวิจิตรมาก แม้แต่ในการคบหาสมาคมกันโดยไม่ใช้มิตรแท้ ก็ทำให้ลักษณะของคนเทียมมิตรมีประการต่าง ๆ แม้ว่าจะไม่ใช่คนที่ปอกกลอก หรือคนดีแต่พูด แต่ก็มีอีกลักษณะหนึ่ง คือ เป็นลักษณะของคนหัวประจบ เพื่อที่จะให้เป็นที่ยรัก เพื่อที่จะให้เพื่อนรัก หรือว่าตนเองรักเพื่อน เพราะฉะนั้น ก็มีแต่คำพูดซึ่งคล้อยตามไม่ว่าเพื่อนจะทำความชั่วก็คล้อยตาม ไม่ห้าม ไม่เตือนว่า สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ ถ้าท่านมีเพื่อนที่จะฆ่าสัตว์ จะทำอะไร คล้อยตามไหม

ถ. มีคนเขาบอกว่า ช้างตัวใหญ่นั้นของดิฉัน คุณรู้ไหมว่าราคาเท่าไร ราคาตั้งเป็นหมื่น ๆ ผมอยากถามอาจารย์ว่า อย่างนี้เรียกว่าเขาอวดผมหรือไม่อวด

สุ. เขา ไซ้ไหม ก็เรื่องของเขา ใครจะเป็นอย่างไร ก็เป็นไปตามเหตุตามปัจจัยที่ได้สะสมมา แต่เรื่องของเรา นอกจากจะพิจารณาบุคคลที่คบหาสมาคม

เพื่อที่จะรู้ความจริงว่าใครเป็นอย่างไร เพราะว่าในการคบมิตรสหาย ถ้าไม่รู้จักความจริงว่าใครเป็นอย่างไร เราก็จะคบคนผิดได้ หรืออาจจะเข้าใจว่า คนหัวประจบเป็นเพื่อนแท้ แต่ว่าความจริงไม่ใช่ เพราะฉะนั้น พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง นอกจากจะให้พิจารณาถึงบุคคลที่คบหาสมาคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะชักนำให้เกิดกุศลจิตและอกุศลจิตในทางเจริญหรือในทางเสื่อมแล้ว พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงนั้น ควรน้อมนำมาพิจารณาตนเองว่า ตนเองมีลักษณะประการหนึ่งประการใดอย่างนั้นบ้างไหม เพราะว่าผู้ที่เป็นปุถุชน เป็นผู้ที่หนาแน่นด้วยกิเลสจริง ๆ

และกิเลสก็แสนที่จะวิจิตร กิเลสของคนอื่นวิจิตรมาก ปรากฏให้คนอื่นเห็นได้ฉันใด ตัวของท่านเองแต่ละคนที่ยังเป็นปุถุชน ก็ไม่พ้นไปจากการสะสมที่วิจิตรมากของกิเลส ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นเป็นไปอย่างบุคคลนั้น อาจจะน้อยกว่า หรืออาจจะมากกว่า แต่ถ้าท่านไม่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงในขณะนั้น อกุศลธรรมซึ่งทำให้เป็นคนคด ก็ยังคงคดต่อไป แต่ถ้าปัญญาเกิดขึ้น ตรงต่อลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงเห็นว่า ขณะนั้นเป็นอกุศล ไม่ใช่ของใคร ไม่มีเขา ไม่มีเรา ไม่มีของท่าน ไม่มีของใคร เป็นแต่เพียงสภาพของอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นเพราะการสะสม ถ้ารู้อย่างนี้ ก็จะทำให้ความคดนั้นตรงขึ้น และแทนที่จะเป็นอกุศล ก็เป็นกุศลขึ้น

ถ. ลูกสาวถามว่า หนูเกิดจากอะไร สัตว์ต่าง ๆ เกิดจากอะไร

สุ. ถ้าไม่มีกรรมที่ได้กระทำไว้แล้วเป็นปัจจัย จะไม่มีการเกิดเลย การเกิดเป็นผลของกรรม แต่ละท่านเกิดมาต่างกันเพราะกรรมที่ได้กระทำไว้ต่างกัน ในชาตินี้ก็มีกรรมต่าง ๆ แต่ว่ากรรมต่าง ๆ ที่ต่างกันไปในชาตินี้ ย่อมมาจากเหตุ คือ การสะสมในอดีต สะสมอสังขารมาต่าง ๆ กันในชาติก่อน ๆ และก็กระทำกรรมต่าง ๆ กันในชาติก่อน ๆ เป็นเหตุให้อสังขารในปัจจุบันชาตินี้ต่างกัน และกรรมในชาตินี้ก็ต่างกัน

เพราะฉะนั้น การเกิดเป็นผลของกรรมหนึ่งเท่านั้นในบรรดากรรมทั้งหลายที่ได้กระทำแล้ว โดยที่ไม่มีใครสามารถที่จะเลือกที่เกิดได้ ไม่สามารถที่จะเลือกตระกูลสมบัติ หรือว่าวงศาคุณาญาติได้ ย่อมเป็นไปตามกรรมทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นผลของกุศลกรรมหนึ่งในบรรดากุศลกรรมทั้งหลายที่ได้กระทำไว้ และ

ถ้าเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ก็เป็นผลของอกุศลกรรมหนึ่งในบรรดาอกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้ว

และเมื่อเกิดมาแล้ว ก็ยังไม่พ้นกรรม คือ มีตา มีหู มีจมูก มีลิ้น มีกาย ซึ่งเกิดขึ้นเพราะกรรม สำหรับให้เห็นสิ่งที่ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง ถ้าเป็นผลของกุศล ก็ทำให้เห็นสิ่งต่าง ๆ ที่ดี ที่น่าพอใจ ถ้าเป็นผลของอกุศล ก็ทำให้เห็นสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ดี ที่ไม่น่าพอใจ ทางหูก็เช่นเดียวกัน ถ้าเป็นผลของอกุศลกรรม ก็ทำให้ได้ยินเสียงต่าง ๆ ที่ไม่ดี ที่ไม่น่าพอใจ ถ้าเป็นผลของกุศล ก็ทำให้ได้ยินเสียงต่าง ๆ ที่น่ายินดี น่าพอใจ ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ก็โดยนัยเดียวกัน

ถ. อาจารย์ตอบว่ากรรมเป็นสาเหตุของการเกิด ตามอภิธรรมปริจเฉท ๘ อาจารย์ลองไล่่วิชชาให้ฟังสักหน่อย การเกิดนี้ไม่เข้าวิชชาหรือ อาจารย์ลองทบทวนดูว่าที่อาจารย์ตอบว่า กรรม ชัดกันไหม ผมเห็นว่าชัดกัน

ส. ถ้าไม่มีวิชชา จะมีกรรมไหม

ถ. ปริจเฉท ๘ เขาบอกไว้ชัด วิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร

ส. สังขาร ได้แก่ เจตนาเจตสิกในกุศลกรรมและอกุศลกรรม เพราะฉะนั้น ถ้าไม่มีวิชชาก็ไม่มีกรรม ผู้ที่เป็นพระอรหันต์แล้วไม่เกิด เพราะว่าดับวิชชาและดับกรรม

๖๕๐

ถ. เปรียญ ๙ เขาแปลมาจากภาษาบาลี เขาบอกว่า ภิกษุทั้งหลาย เงื่อนต้นของอวิชชาอย่ามไม่ปรากฏ แม้จะกล่าวอย่างนี้ก็ตาม ภิกษุทั้งหลาย อวิชชาต้องมีอยู่ ลงท้ายเพราะเหตุนี้จึงมีอวิชชา ก็เกิดจะชกปากกัน ก็เพราะเหตุนี้ หมายความว่าอะไรกัน เพราะเหตุนี้อวิชชาจึงมีอยู่ อยากจะฟังบาลีของท่านเปรียญ ๖ ที่นั่งที่นี้บ้าง คำว่า อวิชชา

ส. เวลานี้เห็นอวิชชาหรือยัง

ถ. ถ้ามผมหรือ กำลังเจริญสติ

ส. ถ้าเจริญสติ ไม่เห็นอวิชชา จะดับอวิชชาได้อย่างไร มีอวิชชาไหม

ถ. ไม่มี

ส. ไม่มี ก็เป็นพระอรหันต์ พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ทั้งหมด แม้แต่อวิชชาให้เกิดสังขาร ไม่ใช่อยู่ในตำรา ไม่ใช่ที่ไม่สามารถจะรู้จริงตามนั้นได้ แต่ผู้ที่ประจักษ์อริยสัจธรรมจะต้องรู้แจ้งสภาพธรรมตรงตามความเป็นจริง ไม่ว่าพระธรรมประการใดที่ทรงแสดงไว้ สำหรับผู้ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมแล้ว ไม่สงสัย เพราะว่าได้ระลึก รู้ชัดในสภาพธรรมนั้นตามความเป็นจริง เช่น ทางตา ในขณะที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ รู้ไหมว่าเป็นสภาพรู้สิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงธาตุรู้ เป็นสภาพรู้ และรู้สิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ไม่ใช่สภาพรู้เสียง ไม่ใช่ธาตุรู้เสียง รู้ไหมอย่างนี้

เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานเห็นอวิชชาว่า เป็นสภาพธรรมที่ไม่รู้ ขณะที่สติไม่เกิด ไม่มีการระลึกศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ เป็นความไม่รู้ ถูกปิดบังไว้ด้วยอวิชชา ถูกครอบงำให้มีมติด้วยอวิชชา ไม่เห็นสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น เพราะฉะนั้น ผู้ที่เจริญสติปัฏฐานรู้ลักษณะของอวิชชาว่า เป็นสภาพธรรมที่ทำให้ไม่รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลัง

ปรากฏ และขณะใดที่มีกุศลจิต หรืออกุศลจิตเกิดขึ้น ผู้นั้นรู้ในสภาพของธรรมที่เป็นอกุศล รู้ว่ามีอวิชชา ความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมนั้นยังมีอยู่ เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าจะเจริญกุศลขั้นอื่น เช่น การให้ทาน แต่ยังไม่รู้ลักษณะของการเห็นที่กำลังเห็น หรือสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ก็ยังมีอวิชชาเป็นปัจจัยอยู่ ขณะที่รักษาศีล วิริติ พุจริต แต่ไม่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตนที่กำลังวิริติ พุจริตในขณะนั้น ก็ยังมีอวิชชาอยู่

เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน รู้ลักษณะของสภาพธรรมซึ่งเป็นความไม่รู้ในสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง รู้ว่าอวิชชาเป็นสภาพธรรมที่ปิดกั้นไม่ให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ต่อเมื่อใดสติเกิดขึ้น คือศึกษา ซึ่งเป็นการเริ่มรู้ เพราะว่าคุณรู้ทั้งหลายย่อมมาจากการศึกษา ไตรสิกขา คือ ศีลสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ไม่ปฏิบัติ เพียงแต่อ่านแล้วเข้าใจ แต่เป็น เรื่องที่จะต้องอบรมให้เกิดขึ้น

การอบรมให้เกิด คือ การศึกษาลักษณะของสภาพธรรมเพื่อให้เกิดความรู้อยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น เวลาที่สติเกิดขึ้น ขณะที่กำลังศึกษา ขณะนั้นเป็นการเริ่มรู้ของปัญญา ปัญญา คือ ธรรมที่สามารถรู้แจ้งชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ แต่การรู้แจ้งชัดจะเกิดไม่ได้ ถ้าไม่มีการศึกษาเสียก่อน

บางท่านอาจจะคิดว่า การศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏอาจจะไม่ใช่ปัญญา แต่ความจริง ถ้าขณะนั้นไม่ใช่การศึกษา จะไม่ใช่การเริ่มรู้ เพราะฉะนั้น ขณะที่สติเกิด และมีการศึกษา คือ สังเกต สำเนียง รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ คือ สภาพรู้ก็เป็นเพียงสภาพรู้ สิ่งที่ปรากฏก็เป็นลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ การศึกษาอย่างนี้ คือ ปัญญาที่เกิดขึ้นเริ่มรู้โดยศึกษาสภาพธรรมที่ปรากฏ

ในคราวก่อนเป็นข้อความเรื่องของคนเทียมมิตร ๔ จำพวก คือ คนที่ไม่ใช่มิตร แต่เป็นคนเทียมมิตร คือ คนที่นำของ ๆ เพื่อนไปถวายเดี่ยว หรือคนปอกลอก ๑ คนตีแต่พูด ๑ คนหัวเราะจับ ๑ คนชักชวนในทางพินาศ ๑ ท่านพึงทราบว่าเป็น ไม่ใช่มิตร เป็นแต่คนเทียมมิตร

เรื่องมิตรเป็นเรื่องที่สำคัญในชีวิต เพราะว่าในสังสารวัฏฏ์ที่จะบรรลุดังมรรคผลนิพพาน ถึงความเป็นพระอรหันต์ผู้ดับกิเลส ซึ่งจะไม่ต้องมีการเกิดอีกต่อไปนั้น แม้ในชาติสุดท้าย ก็จะไม่ปราศจากมิตรไม่ได้

เพราะฉะนั้น เรื่องของสภาพธรรมตามความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องที่เราควรจะได้ทราบว่า มิตรเป็นผู้ที่มีความสำคัญ เป็นมิตรที่ดี เป็นกัลยาณมิตร หรือว่าเป็นมิตรที่เป็นเพียงคนเทียมมิตร แต่ไม่ใช่มิตร พร้อมกันนั้นผู้ที่อบรมปัญญาที่จะดับกิเลสก็ต้องทราบด้วยว่า แม้ตัวท่านเองก็เป็นมิตรในลักษณะหนึ่งลักษณะใดแล้วแต่ว่ากิเลสที่มีนั้นจะทำให้ท่านเป็นคนเทียมมิตรในบางกาล ในบางโอกาส หรือว่าในอดีต แต่ผู้ที่อบรมปัญญาส่วนมากย่อมเป็นผู้ที่ขัดเกลากิเลส และเป็นผู้ที่อบรมคุณความดี เพราะฉะนั้น ก็จะเป็นมิตรที่เป็นมิตรแท้ ไม่ใช่คนเทียมมิตร

แต่กิเลสก็เป็นเรื่องทีละเล็กละน้อย และเป็นเรื่องที่ซับซ้อนลึกซึ้งมาก ถ้าไม่พิจารณาข้อความโดยละเอียดที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงลักษณะของมิตรต่าง ๆ บางท่านอาจจะไม่ทราบว่า กิเลสที่ท่านสะสมมาในบางครั้ง บางขณะ หรือว่าในบางเหตุการณ์ กิเลสอาจจะเกิดขึ้นในขณะนั้น ทำให้ท่านมีลักษณะของคนเทียมมิตรบางประการได้

ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคจึงได้ทรงแสดงธรรมของผู้ที่ยังเป็นคฤหัสถ์ ซึ่งมิตรเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญมาก และใน **ข้อ ๑๘๙** ได้กล่าวถึงลักษณะของคนเทียมมิตรประเภทหัวประจบ มีข้อความว่า *ดูกร คฤหบดีบุตร คนหัวประจบ ท่านพึงทราบว่าไม่ใช่มิตร เป็นแต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔*

มีใครไม่ชอบคนประจบบ้างไหม รู้หรือเปล่าว่าถูกประจบในบางครั้ง หรือรู้หรือเปล่าว่าในบางครั้งก็เป็นการประจบชนิด ๆ หน่อย ๆ กับมิตรสหายของท่าน นี่เป็นสภาพธรรมทีละเล็กละน้อยที่จะต้องศึกษาและเป็นคนตรงจริง ๆ ที่จะระลึกได้ว่า ในขณะนั้นจิตเป็นกุศล หรืออกุศลประการใด

ลักษณะของคนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ คือ

ตามใจเพื่อนให้ทำความชั่ว (จะทำชั่วก็คล้อยตาม) ๑ ตามใจเพื่อนให้ทำความดี (จะทำดีก็คล้อยตาม) ๑ ต่อน้ำสรวลเสริญ ๑ ลับหลังนินทา ๑

ถ. อาจารย์ช่วยอธิบายขยายข้อความที่ว่า ตามใจเพื่อนให้ทำความดี ก็ยังเป็นคนหัวประจบ

ส. ความดีมีหลายอย่าง และถ้าทำตามสมควร พอเหมาะ พอดี ก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำ แต่ถ้าทำจนกระทั่งอาจจะทำให้เกิดความทุกข์ยาก หรือความเดือดร้อนขึ้นภายหลัง โดยที่ขาดความรอบคอบ นั่นก็ไม่ใช่สิ่งที่ควรกระทำ เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ อย่างบางท่านกระทำบุญกุศลอาจจะมากไปหรือน้อยไป เป็นสิ่งที่เกินไปได้ไหม

ถ้าใครเป็นผู้ที่พิจารณาในเหตุผล ในประโยชน์ที่แท้จริง ซึ่งไม่มีการเสียประโยชน์เลย และแนะนำมิตรในสิ่งที่ควร คือ ในความพอดี ก็ย่อมจะได้รับประโยชน์เต็มที่ ไม่ทำให้เดือดร้อนในภายหลังได้ แต่ลักษณะของคนหัวประจบนั้น ไม่มีการขัดข้องเลย ไม่ว่าจะกระทำการใด ๆ ทั้งสิ้น เพียงแต่ทำให้ตนเองเป็นที่รัก เป็นที่พอใจของเพื่อน โดยที่ไม่ให้เหตุผล หรือไม่เตือน ไม่ท้วงในสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควร

การฟังธรรมเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี ดี การฟังธรรมมีมาก ถูกบ้าง ผิดบ้างก็มี ถ้าฟังธรรมที่ผิด ๆ ดีไหม ควรที่จะทักท้วง หรือควรที่จะให้ฟัง เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณา แม้แต่ในเรื่องที่คิดว่า เป็นเรื่องดี หรือเป็นเรื่องของการทำความดี ก็จะต้องอาศัยการพิจารณาให้ได้เหตุผลเพื่อที่จะได้ประโยชน์เต็มที่ เพราะว่าการฟังที่ไม่ถูก การฟังโดยไม่พิจารณาในเหตุผล ย่อมทำให้เข้าใจธรรมผิด และทำให้ยึดธรรมผิวนั้น โดยเข้าใจว่าเป็นธรรมที่ถูกต้องก็ได้

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคทรงแสดงลักษณะของคนเทียมมิตรประเภทที่ ๔ มีข้อความว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร คนชักชวนในทางพินาศ ท่านพึงทราบว่ามีไมใช่มิตร เป็นแต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ คือ ชักชวนให้ดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ชักชวนให้เที่ยวตามตรอกต่าง ๆ ในเวลากลางคืน ๑ ชักชวนให้เที่ยวดูการมหรสพ ๑ ชักชวนให้เล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑

ดูกร คฤหบดีบุตร คนชักชวนในทางพินาศ ท่านพึงทราบว่ามีไมใช่มิตร เป็นแต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ เหล่านี้แล ฯ

ผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่ น่าสนุกใหม่มีเพื่อนอย่างนี้ คือ ชักชวนให้ดื่มน้ำเมา ในวงสังคมต่าง ๆ รู้สึกว่าเป็นเรื่องขาดไม่ได้ หรือว่าเป็นเรื่องนำมาซึ่งความเบิกบานใจ สนุกสนานรื่นเริง เพราะฉะนั้น ก็เป็นเรื่องที่ท่านจะพิจารณาได้ว่า ใครจะเป็นคนเพียรมิตร หรือว่าใครจะเป็นมิตรแท้

ถ. ในพระไตรปิฎกพูดแต่ว่าถูกชักชวน ให้รู้ว่าคนที่มาชักชวนนั้นไม่ใช่มิตร ผมสงสัยว่า ถ้าเราไปชักชวนเขา ซึ่งก็เป็นไปได้ ถ้าเราชอบดื่มสุรา เราก็ไปชวนเพื่อน เราชอบเที่ยวในตรอก เราก็ไปชวนเพื่อน เราชอบดูมหรสพ เราก็ไปชวนเพื่อน ถามว่าเราเป็นมิตรแท้หรือไม่

ส. ไม่มีเข้าข้างใคร เราหรือเขาเหมือนกันทั้งนั้น แต่ข้อสำคัญ คือ ถ้าไม่พิจารณาธรรม จะไม่เห็นสภาพตามความเป็นจริงของชีวิตประจำวันของแต่ละคน เริ่มตั้งแต่ยังมีกิเลสมาก หนาแน่น เหนียวแน่น จนกระทั่งค่อย ๆ ละคลาย และก็เป็นผู้ที่มีกิเลสเบาบางลง ลักษณะต้องต่างกัน

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาค ไม่ใช่ว่าไม่ทรงทราบถึงอัธยาศัยของผู้ที่ยังเป็นปุถุชนอยู่ แต่ทรงแสดงทางเสื่อมหรือทางพินาศ ถ้าเป็นการมัวเมาในสิ่งนั้น ๆ แม้แต่ในการดื่มสุรา ผู้ที่ละได้เป็นสมุจเฉทไม่เกิดอีกเลย ไม่มีเจตนาที่จะดื่มอีกเลย ต้องเป็นพระโสดาบันบุคคล แต่ว่าแม้ยังไม่ใช่พระโสดาบันบุคคล ก็ไม่ควรที่จะปล่อยตัวมัวเมา จนกระทั่งติด จนกระทั่งให้โทษแก่ร่างกาย หรือว่าแก่ทรัพย์สินสมบัติ แต่ถ้าเป็นการกระทำตามวิสัยของผู้ที่ยังมีกิเลสที่จะต้องคบหาสมาคมกับมิตรสหายในบางกาล ก็เป็นสิ่งที่จะทำได้ เพราะเหตุว่ายังไม่ใช่พระโสดาบันบุคคล

นี่เป็นเรื่องที่จะต้องคิดว่า สภาพธรรมตามความเป็นจริงเป็นอย่างไร และไม่ใช่ฝัน เพราะว่าฝันไม่ได้ ไม่มีอัตราที่จะไปบังคับได้ แต่มีการอบรมปัญญาที่จะละคลาย จนกระทั่งสามารถที่จะดับได้เป็นสมุจเฉท

แม้แต่ในการดูมหรสพ ไม่มีใครที่ไม่ดูใช่ไหม ตามความเป็นจริง พระโสดาบันบุคคล พระสกทาคามีบุคคล ท่านก็ยังดู แต่ว่าไม่ใช่มัวเมาในทางที่เสื่อมจากศีลธรรม

นี่เป็นพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ ซึ่งตรงตามความเป็นจริงในชีวิตประจำวันของทุกท่านที่ยังเป็นผู้ที่มีกิเลสอยู่ และผู้ที่มีกิเลสเบาบาง แม้แต่ในเรื่องการพนันก็เช่นเดียวกัน หลายท่านก็ยังไม่เลิก ยังไม่ละ ยังมีเป็นครั้งคราว เป็นบางโอกาส ตามเหตุตามปัจจัยที่เกิดขึ้น แต่ว่าไม่ใช่ผู้ที่มัวเมา ถ้ามีมิตรสหายที่ชักชวนให้ห่มเท ให้หมกมุ่น ให้มัวเมา ให้สมบัตินาศ ท่านก็จะทราบได้ว่า ลักษณะนั้นไม่ใช่มิตรแท้ แต่ว่าเป็นคนเทียมมิตร

สำหรับผู้ที่ชักชวนในทางพินาศหรือในทางเสื่อม ก็ควรจะคิดรวมไปถึงในทางที่จะให้กระทำอกุศลกรรมบถ ๑๐ ด้วย ซึ่งได้แก่ ปาณาติบาต ๑ อทินนาทาน ๑ กาเมสุมิชฌาจาร ๑ ทางกาย ถ้ามีเพื่อนที่ชักชวนให้กระทำอย่างนี้ ก็เป็นคนเทียมมิตร เพราะว่าไม่ใช่เพียงที่จะให้เป็นอกุศลจิตตามวิสัยของผู้ที่ยังมีกิเลส แต่ถึงกับให้กระทำการที่เป็นอกุศลกรรม คือ การฆ่าสิ่งที่มีชีวิต หรือว่าการถือเอาสิ่งที่ไม่ได้ให้ ซึ่งแม้แต่ในหน้าที่ราชการ หรือในทางส่วนตัว ก็อาจจะมีมิตรสหายในวงการทำงานชักชวนได้ แต่ผู้ที่มีมั่นคงในศีลธรรม จะไม่ปล่อยให้ถูกชักจูงไปในเรื่องถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ซึ่งต้องหมายความว่ารวมไปถึงทุกอย่างที่เจ้าของไม่ได้ให้ แม้ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วย

นอกจากนั้น ถ้าบุคคลใดมักชักชวนให้มูสา พูดสิ่งที่ไม่จริง แม้แต่สิ่งเล็กน้อย ๆ อย่างนี้ ก็เป็นเรื่องที่จะพิจารณาให้ทราบได้ว่า ผู้นั้นเป็นคนเทียมมิตร หรือว่าเป็นมิตรแท้ เพราะว่าบางท่านไม่เห็นโทษของการมูสาเลย คิดว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย และก็ยังชวนกันให้มูสาด้วย นิด ๆ หน่อย ๆ เล็ก ๆ น้อย ๆ โดยที่ไม่เห็นว่าเป็นอกุศล เป็นโทษ แต่สิ่งใดก็ตามที่เป็นอกุศล ที่กระทำไปที่ละเล็กทีละน้อย ก็จะได้เห็นว่า จะทำให้ติดนิสัย และสามารถที่จะมูสาในเรื่องที่ใหญ่ได้ ซึ่งก็คงจะเริ่มตั้งแต่เด็ก

ในวัยเด็กมีใครบ้างที่ไม่เคยมูสา เพราะว่าเด็กย่อมมีความกลัว เพราะฉะนั้นความกลัวแม้แต่เรื่องเล็กน้อย ๆ ของเด็ก ๆ ก็เป็นปัจจัยให้เด็กนั้นพูดสิ่งที่ไม่จริงได้ และถ้าโตขึ้น ไม่มีการอบรมตัวเอง ไม่มีการเห็นโทษว่าเป็นอกุศล เรื่องเล็กก็จะเพิ่มเป็นเรื่องที่ใหญ่ขึ้น และอาจจะทำให้ผู้นั้นเป็นผู้ที่ติดนิสัยที่จะมูสาไปจนตลอดชีวิต

โดยไม่เลือกว่าเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ เพราะว่าบางคนมุสาได้ทุกเรื่องจริง ๆ โดยไม่
จำเป็นเลย อาจจะต้องการลาม หรือยศ หรือแม้สรรพเสริญ แม้เรื่องที่ไม่จริง ไม่ได้
กระทำความดีอะไร ก็ยังมุสว่ากระทำได้ ซึ่งทำให้เห็นว่า อำนาจของกิเลสอกุศลมี
กำลังจนกระทั่งสามารถที่จะกระทำอกุศลกรรมได้ แม้ว่าจะไม่มีความจำเป็นประการใด
แต่เมื่อกิเลสมีกำลังแรง ก็ทำให้บุคคลนั้นเป็นผู้ที่กระทำอกุศลกรรม นอกจากนั้น
ยังชักชวนให้บุคคลอื่นกระทำความดีด้วย

สำหรับอกุศลกรรมทางวาจา นอกจากมุสาวาท ก็มีปิสฺสุณาวาท ผรุสฺสาวาท
สัมผัปปลาปวาท ซึ่งแต่ละท่านต้องเป็นผู้ละเอียดจริง ๆ นอกจากจะศึกษาตัวของท่าน
เอง ก็จะต้องศึกษาบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องแม้ในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ด้วยว่า บุคคลนั้นเป็น
บุคคลประเภทใด ท่านจะชักชวนเขาให้เป็นผู้เบาบางจากอกุศล หรือว่าท่านจะพลอย
ตามเขาไป โดยที่เป็นอกุศลรวมกันไป นั่นก็แล้วแต่การสะสมของแต่ละท่าน

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยาภรณ์ภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถา
ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

บัณฑิตรู้แจ้งมิตร ๔ จำพวกเหล่านี้ คือ มิตรปอกลอก ๑ มิตรดีแต่พูด ๑
มิตรหัวเราะจบ ๑ มิตรชักชวนในทางพินาศ ๑ ว่าไม่ใช่มิตรแท้ ดังนี้แล้ว พึงเว้นเสีย
ให้ห่างไกล เหมือนคนเดินทางเส้นทางที่มีภัย ฉะนั้น ฯ

นอกจากจะเว้นคบคนที่เป็นคนเทียมมิตรในลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว ท่านก็
จะต้องเว้นที่จะไม่ให้กิเลสที่ยังมีอยู่ในจิตใจของท่าน ทำให้ท่านเป็นบุคคลประเภทคน
เทียมมิตรในบางกาล หรือในบางเหตุการณ์ด้วย

